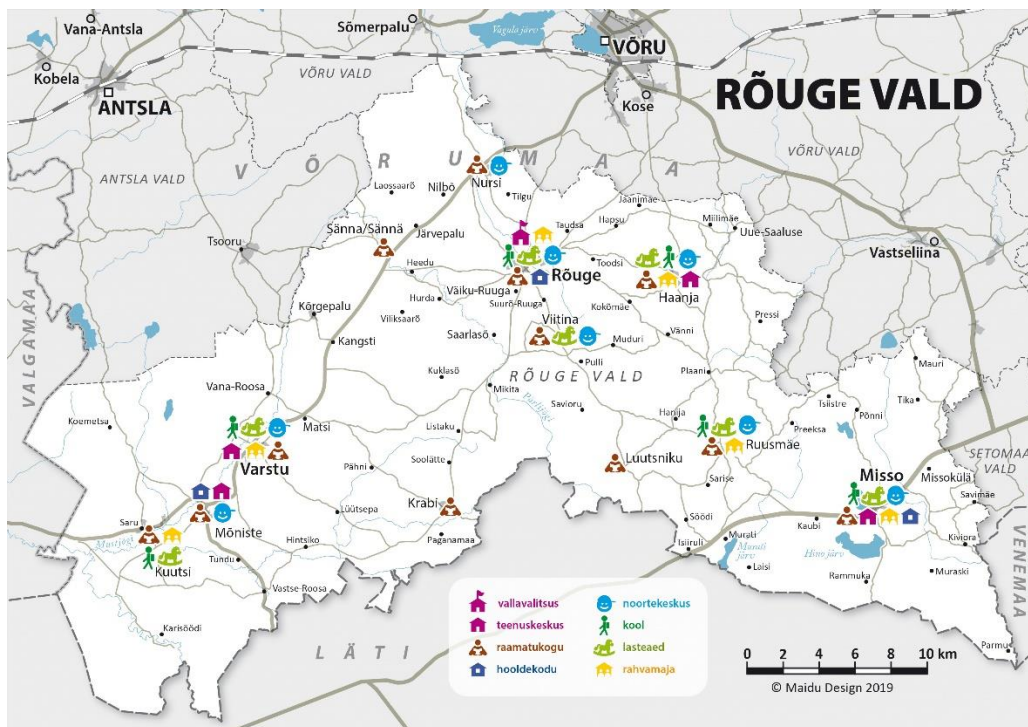

Rõuge vallavalitsuse ja selle hallatavate asutuste optimaalse piirkondliku struktuuri kujundamine

Lõppraport

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti
tuleviku heaks

Aprill 2019

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. RÕUGE VALLA PAIKNEMINE, RUUMIMUSTER JA RAHVASTIK	4
1.1. ASUKOHT.....	4
1.2. RUUMIMUSTER JA ÜHENDUSED	4
1.3. RÕUGE VALLA RAHVASTIK.....	7
1.4. RÕUGE VALLA PIIRKONNAD	12
2. RÕUGE VALLA ASUTUSED JA TEENUSED	15
2.1. ASUTUSED JA NENDE PAIKNEMINE.....	15
2.2. TEENUSTE TARBIMINE JA KASUTAJATE PAIKNEMISMUSTER	16
2.2.1. VALITSEMINE.....	16
2.2.2. ALUSHARIDUS	16
2.2.3. ÜLDHARIDUS.....	18
2.2.4. NOORSOOTÖÖ.....	21
2.2.5. KULTUURITEGEVUS.....	21
2.2.6. RAAMATUKOGUD.....	23
2.2.7. SOTSIAALASUTUSED	24
3. ASUTUSTE EELARVED JA TÖÖTAJAD	26
3.1. VALLA EELARVEPOSITSIOON.....	26
3.2. ASUTUSTE EELARVED JA TÖÖTAJATE KOOSSEIS	27
4. TEENUSE OSUTAMISEKS KASUTAV KINNISVARA	31
4.1. HOONETE JA TEENUSTE ANDMED	31
4.2. SEISUKORD JA INVESTEERIMISVAJADUS	35
5. OPTIMAALSE PIIKONDLIKU STRUKTUURI KUJUNDAMINE	37
5.1. TEENUSTE KORRALDUSE LAHENDUSED PIIRKONDADES.....	37
5.2. VÕIMALIKUD OPTIMEERIMISPROJEKTID	38
5.3. ÜMBERKORRALDUSTE TEGEVUSKAVA JA MÕJUD	47
LISAD	50
<i>Lisa 1. Vanuserühm 0-18 piirkondades</i>	<i>50</i>
<i>Lisa 2. Rahvastiku vanusstruktuur piirkondades</i>	<i>51</i>

SISSEJUHATUS

Rõuge vald moodustus 2017. aastal haldusreformi tulemusena, kui ühinesid viis Võru maakonna omavalitsusüksust – Haanja, Misso, Mõniste, Rõuge ja Varstu vald. Valla eripäraks on paiknemine Eesti lõunaserval, piirnemine Läti ja Venemaaga, suur territoorium ja hõre asustus. Valla elanike arv on Rahvastikuregistri andmetel seisuga 01.01.2019 5523, pindala on 933 km², mis teeb keskmiseks asustustiheduseks vähem kui 6 in/km² kohta.

Valla juhtimise seisukohast on väljakutseks asjaolu, et vald ei moodusta uutes piirides ühe tõmbekeskusega tervikut, vaid koosneb eriilmelistest piirkondadest, millel on omad tõmbekeskused ja liikumissuunad. Samuti on erinevate toimepõhimõtetega harjunud seni eraldi toimetanud kogukonnad, erinevatest aluspõhimõtetest on lähtunud ka teenuste korraldus jms.

Valla hallata on 27 asutust 12 erinevas asustusüksuses. Valla tänane finantsvõimekus viitab, et investeringute elluviimiseks on vajalik ellu viia ka teenuste korraldust ja vallavara optimeerivaid otsuseid. Mitme keskusega toimetamisel on, arvestades vajadust tagada põhiteenuste kättesaadavus mitmes erinevas asukohas, kulukam kui ühe keskusega. Nii vallavalitsuse kui ka hallatavate asutuste optimaalse töökorralduse väljatöötamine ja rakendamine on seega üks suuremaid valla arengu väljakutseid.

Valla toimetamisel ülevaatamise keskne põhjus peitub demograafias. 2003. aastal oli piirkonna elanike arv ca 7 000, tänaseks on see 20% väiksem. Sama aja jooksul on aga vanusegrupp 0-18 vähenenud ligi 2 korda, samas pole suuri muutusi nt haridusasutuste võrgus tehtud. Seejuures on valla piirkonnad erinevad – jättes kõrvale endise Rõuge valla, mille elanike arv on olnud viimase 15 aasta jooksul stabiilne, on elanike arvu vähenemised olnud oluliselt drastilisemad. Sarnased väljakutsed on iseloomulikud paljudele Eesti maapiirkondadele, kus haldusreformi järgselt on omavalitsuse toimetamismeetodeid hakatud ka muutunud olukorrast lähtuvalt aktiivsemalt üle vaatama.

Kestlikuma valla toimetamisel väljatöötamiseks on koostatud käesolev analüüs, mille raames esitatakse nägemus Rõuge vallavalitsuse ja selle hallatavate asutuste optimaalse piirkondliku struktuuri kohta. Analüüsi raames on kaardistatud tänane olukord, teenuste tarbimine, asutuste struktuurid ja töötajate koosseisud, tugiprotsessid ning kinnisvara kasutamine, esitatud ettepanekud ümberkorraldusteks ja hinnatud muutustega kaasnevaid finantsmõjusid. Optimeerimisettepanekute puhul on arvestatud, et teenuste kättesaadavus peab erinevates piirkondades ka peale muutustele elluviimist säilima nii palju kui vähegi mõistlik.

Väljapakutud lahenduste puhul peab arvestama, et kõik nn optimeerimisprojektid pole teostatavad koheselt ning osa neist vajab laiemat diskussiooni nii vallavolikogus kui ka kogukonnaga. Samas tähendab eelkõige suurema finantsmõjuga projektide edasilükkamine aga seda, et valla investimisvõimekus ajas pigem väheneb ning võimekus teenuste ja taristu arendamiseks jääb väga tagasihoidlikuks.

Analüüsi on koostanud OÜ Cumulus Consulting, koostajad tänavad Rõuge Vallavalitsust meeldiva koostöö eest ning loodavad, et analüüs on aktiivsete ja konstruktiivsete arutelude ning otsuste jaoks heaks sisendiks.

1. RÕUGE VALLA PAIKNEMINE, RUUMIMUSTER JA RAHVASTIK

1.1. Asukoht

Rõuge vald on viie omavalitsuse (Haanja, Misso, Mõniste, Rõuge ja Varstu) ühinemisel tekkinud Eesti lõunapoolseim vald, mis asub Kagu-Eestis, Võru maakonnas. Maakond piirneb lõunas Läti Vabariigi, idas Vene Föderatsiooniga, põhjas, kirdes Põlva maakonna ning läänes Valga maakonnaga. Maakonna administratiivseks keskuseks on Võru linn. Kokku on maakonnas haldusreformi järgselt 5 omavalitsust: Antsla, Rõuge, Setomaa ja Võru vallad ning Võru linn.

Võru maakonna kogupindala on 2 773 km², moodustades 6,1% Eesti pindalast. Rõuge valla pindala on ligikaudu 933 km², mis moodustab 34% kogu Võru maakonnast. Rõuge valla naabervaldadeks on Valga maakonnast Valga vald ning Võru maakonna vallad Antsla, Võru ja Setomaa. Rõuge valla administratiivseks keskuseks on Rõuge alevik, mis asub u 15 km kaugusel Võru linnast.

Võru maakond paikneb geograafiliselt võrdlemisi eraldatuna, suurematest keskuslinnadest eemal, mis on eeldatavalt taganud suurema sõltumatuse ning Võru kui maakonnakeskuse tugevama mõjukuse maakonnas. Maakonnas ei kerki Võru linna kõrval esile teist sama arvestatavat keskuslinna (Antsla toimib väiksemal määral läänepoolse ala piirkonna keskusena). Võru maakonda ei ulatu ka ühegi teistes maakondades asuva keskuslinna mõju sellise tugevusega, et see märgatavana esile kerkiks.

Maakonda läbivad Tallinn–Tartu–Võru–Luhamaa maantee ja Riia–Pihkva maantee, Rõuge valla seisukohalt on oluline ka Võru–Mõniste–Valga maantee. Maakonda katab Kagu-Eestile omane tihe teedevõrk, mis on suures osas kruusakattega. Riigimaanteed on heas seisukorras. Võru maakonnas on riigimaanteed kokku enam kui 1 250 km, nendest on tolmuva kattega 54%. Kohalike teid on ligi 1 600 km, millest kattega teid on üksnes 10,8% (Rõuge vallas vastavalt 588,7 km ja 9,1%). Tallinn–Tartu–Luhamaa maanteed pidi on ühendus (sh ühistranspordiühendus) pealinnaga küll hea, kuid maanteest eemale jäävates piirkondades suureneb ajaline distants.

Rahvusvahelistest lennujaamadest asub Tallinna Lennujaam Rõugest 260 km ja Riia Lennujaam 215 km kaugusel. Tartu Lennujaama on 75 km. Võru maakonnas asub lennuväli Rõuge vallas Varstu aleviku lähedal. Lennuväli on asfaltkattega ja kasutusel hobilennuväljana.

Võru maakonda läbivad Riia–Sankt Peterburg ja Valga–Võru–Petseri raudtee. Erandina Kagu-Eestis puudub Võru maakonnas reisirongiliiklus, nimetatud teid kasutatakse ainult kaubaveoks.

1.2. Ruumimuster ja ühendused

Võru maakonna asustumus on ruumis ühtlaselt jaotunud hajaasustuse ning ühe tugeva keskuslinna Võru põhine, omades süüsi ka arvestatavaid väiksemaid keskusi. Linnastumise tase on keskmine. Peamiseks rahvastiku koondajaks elanike arvu mõistes on Võru linn, Antsla linna roll on oluliselt tagasihoidlikum. Elanikkonna ruumiline paiknemine ülejäänud maakonnas on ühtlane. Asustustihedus, kuigi Eesti keskmisega võrreldes madal, on suuremate linnadeta maakondade seas süüsi üle keskmise kõrge. Ääremaaliste alade vöönd, mille elanike seotus keskuslinnadega on ebaühtlane või nõrk, kulgeb maakonna lääne-, lõuna- ja idapoolsetel äärealadel. Teenindus- ja tööstussfäär on koondunud linnade lähistele.

Maakonnaplaneering toob välja, et ühe maakonnaülese mõjukusega keskuslinnaga on oluline teenuste säilimine kohalikes keskustes või siis tõhus maakonnakeskuse põhine ühistranspordikorraldus. Teenuste säilimise tagamise eelduseks on tugevate kogukondade teke. Maamajanduse jätkuv olulisus ning sealjuures valdav tuginemine väikeettevõtlusele põllumajanduses hoiab ja jätkab välja kujunenud asustumustrit maapiirkondades. Väljaspool linnasid toetavad asustuse säilimist ka avaliku sektori pakutavad töökohad (u kolmandik hõivatutest, sh oluline tööandja eeskätt maapiirkondades).

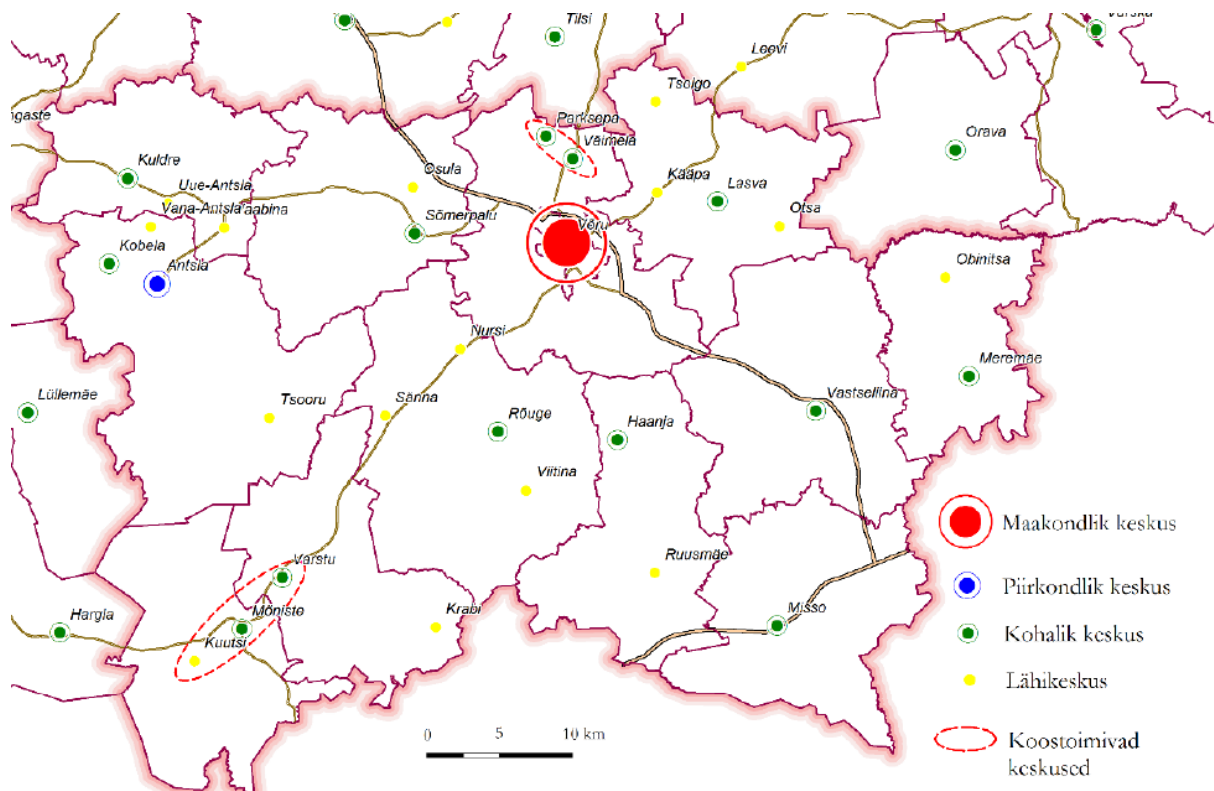
Maakonnaplaneeringus välja toodud ruumilise arengu põhimõtted ja suundumused sedastavad, et asustuse arengu suunamisel Võru maakonnas lähtutakse olemasolevast asustusstruktuurist, seejuures:

- väärtustatakse hajusaid asustumustreid maapiirkondades, pakkudes paindlikke ja kogukonnapõhiseid lahendusi teenuste tarbimiseks, et säilitada maapiirkondade suhteline atraktiivsus elukohana;
- asustuse areng tugineb lisaks maakonna linnadele olulisel määral ka väiksemate kohaliku tasandi keskuste võrgule, toetamaks teenuste pakkumist ääremaalistel aladel;
- teenuste ja töökohtade kättesaadavus keskuse tagamaa elanike jaoks tugineb kohapeal olemasolevatele teenustele, paindlikele lahendustele ja liikuvuskorraldusele,
- elukeskkonna kvaliteedi tagamisel on oluline roll muuhulgas esteetilistel väärtustel, mis hõlmavad nii väljakujunenud (küla)maastikulisi tervikuid kui ka üksikehitiste kõrget arhitektuurset kvaliteeti.

Maakonnaplaneeringuga on määratud maakonna erinevate keskuste hierarhia. Rõuge vallas paiknevad järgmised keskused (joonis 1):

- Kohalik keskus – keskus, mis pakub kodukoha lähedal esmavajalikke teenuseid ehk keskused, mis võivad, kuid ei pruugi olla ka oluliseks kohaliku tasandi töökohtade pakkujaks - Rõuge, Haanja, Misso ja koostoimivad keskused Varstu-Mõniste-Kuutsi.
- Lähikeskus – keskus, mis pakub kohaliku keskusega võrreldes suhteliselt väiksemat hulka teenuseid, kuid mille roll on oluline üksikute kodulähedaste teenuste pakkumisel - Sänna, Nursi, Kuutsi, Krabi, Viitina ja Ruusmäe.

Kõigi kohalike keskuste kaugus Võru linnast on 15 või enam kilomeetrit. Kui Rõuge ja Haanja omavaheline vahemaa on 9 km, siis teiste kohalike keskuste vaheline vahemaa ületab juba 20 km (v.a Varstu-Mõniste-Kuutsi koostoimiv keskus). Keskuspiirkondade siseselt jääb kohalike- ja lähikeskuste vaheline sõiduaeg valdavalt alla 15 minuti. Kohalike- ja lähikeskuste omavaheline ruumiline ja ajaline vahemaa on välja toodud tabelis 1.

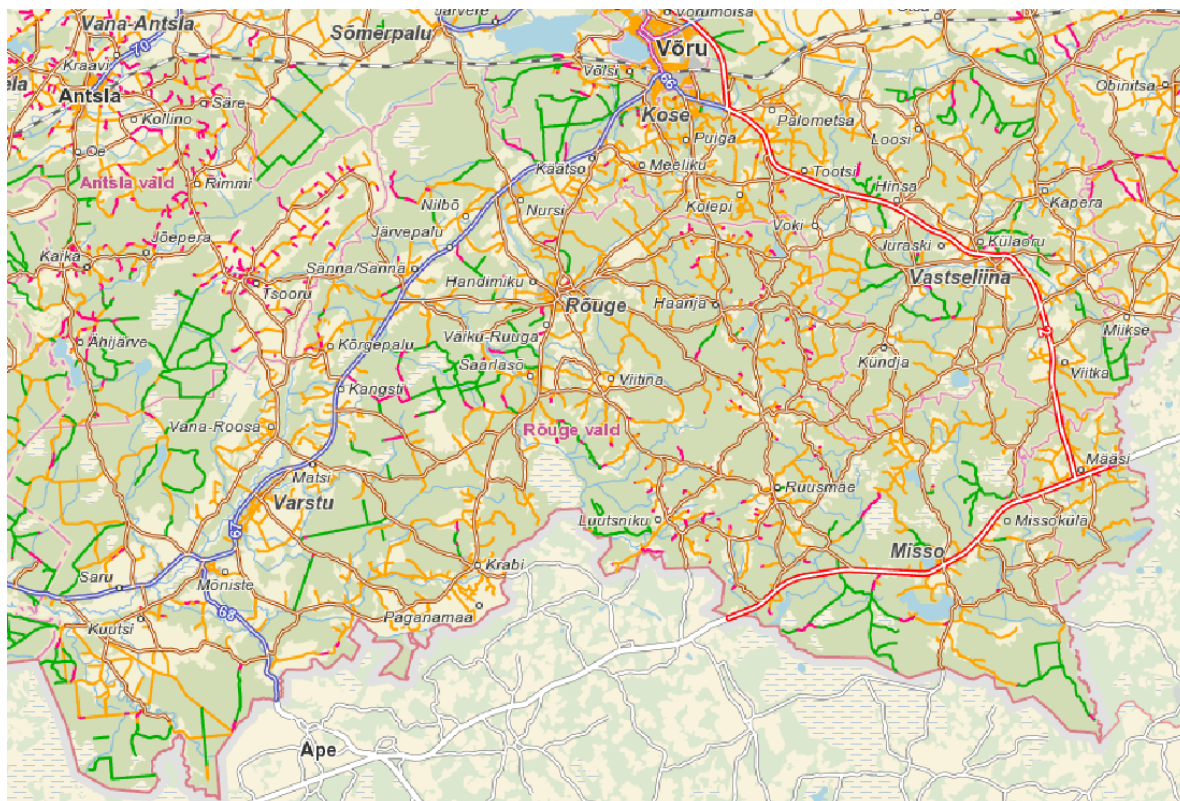
Joonis 1. Keskuste võrgustik (Võru maakonnaplaneering 2030+)

Tabel 1. Keskuste vahemaad (Regio veebikaart)

		Vahemaa kilomeetrit												
Vahemaa minutit		Rõuge	Nursi	Viitina	Sänna	Haanja	Luutsniku	Ruusmäe	Misso	Mõniste	Varstu	Kuutsi	Krabi	VÕRU
	Rõuge		7	5	10	9	14	17	28	26	22	30	15	15
	Nursi	7		12	7	15	21	24	34	26	21	30	22	12
	Viitina	5	11		14	14	9	12	23	31	26	35	13	20
	Sänna	9	6	13		19	23	27	37	20	15	23	22	19
	Haanja	9	15	14	18		15	11	22	36	31	40	24	15
	Luutsniku	14	20	9	22	16		7	17	33	29	38	21	29
	Ruusmäe	18	24	13	26	11	9		11	37	32	40	24	26
	Misso	29	35	24	37	21	17	11		47	43	51	35	44
	Mõniste	20	17	24	14	29	32	36	47		6	4	19	38
	Varstu	17	15	21	11	26	30	34	44	4		10	15	33
	Kuutsi ¹	24	22	28	18	33	17	40	51	4	9		23	42
	Krabi	13	19	13	19	23	20	24	38	17	14	22		30
	VÕRU	16	10	19	16	15	28	25	31	28	25	32	28	

Kohalikest keskustest lähtuvad peamised liikumisteed maakonnakeskus Võru suunal ei läbi vallakeskus Rõuge alevikku (joonis 2).

¹ Piirkonna suurim Saru küla jääb kilomeetri kaugusele ehk Kuutsi küla vahemaad kehtivad ka Saru küla kohta

Joonis 2. Teedevõrk Rõuge vallas (Maa-amet)

Keskuste peamised ühenduste Võru suunal on:

- Haanja küla - kõrvalmaantee Kose-Käbli;
- Misso alevik – põhimaanteed Riia-Pihkva ja Tallinn-Tartu-Luhamaa Vastseliina kaudu;
- Rõuge alevik – kõrvalmaantee Rõuge-Verijärve või Rõuge Käätsõ;
- Varstu-Mõniste-Kuutsi – tugimaantee Võru-Mõniste-Valga.

Väiksematest asustusüksustest liiguvad Varstu piirkonna Krabi ja Kõrgepalu külade elanikud ja Haanja piirkonna Luutsniku küla Rõuge kaudu.

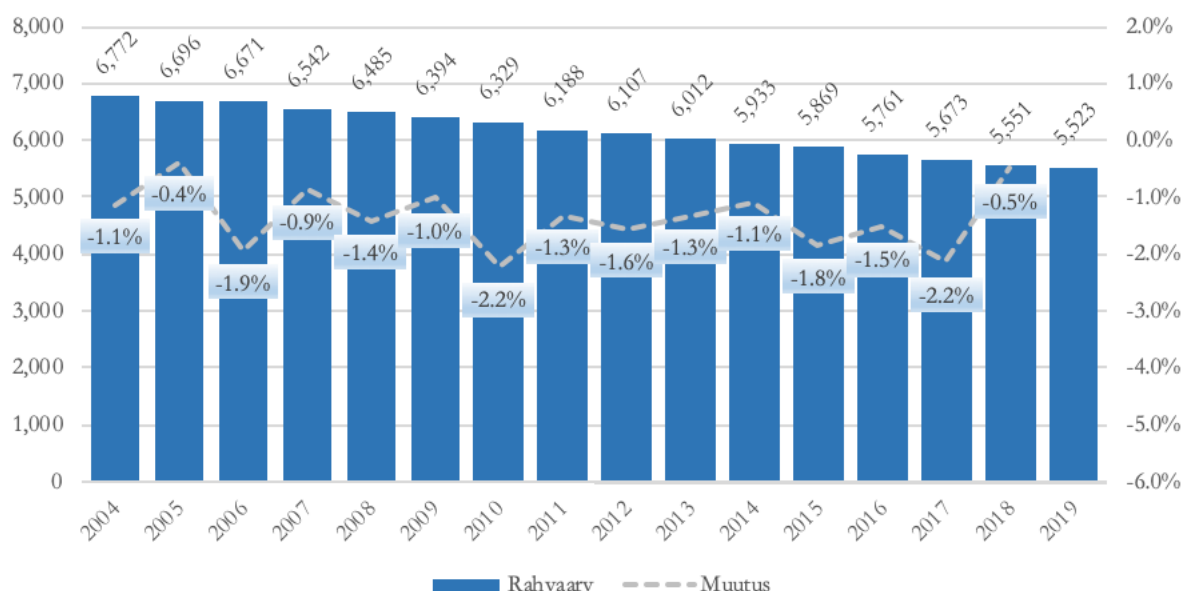
1.3. Rõuge valla rahvastik

Võru maakonnas elas Rahvastikuregistri andmetel seisuga 01.01.2019 36 510 inimest ehk 2,7% kogu Eesti rahvastikust. Maakonna keskmine asustustihedus on 13 inimest km², seega on tegemist Eesti kontekstis väikese ning suhteliselt hõredalt asustatud piirkonnaga. Kõikide Võru maakonna omavalitsuste vanusstruktuuri jätkusuutlikkus on küsitav, kuna kogu maakonnas on demograafilise tööturusurveindeksi väärtus väiksem kui üks.

Maakonnaplaneering toob välja järgnevad trendid:

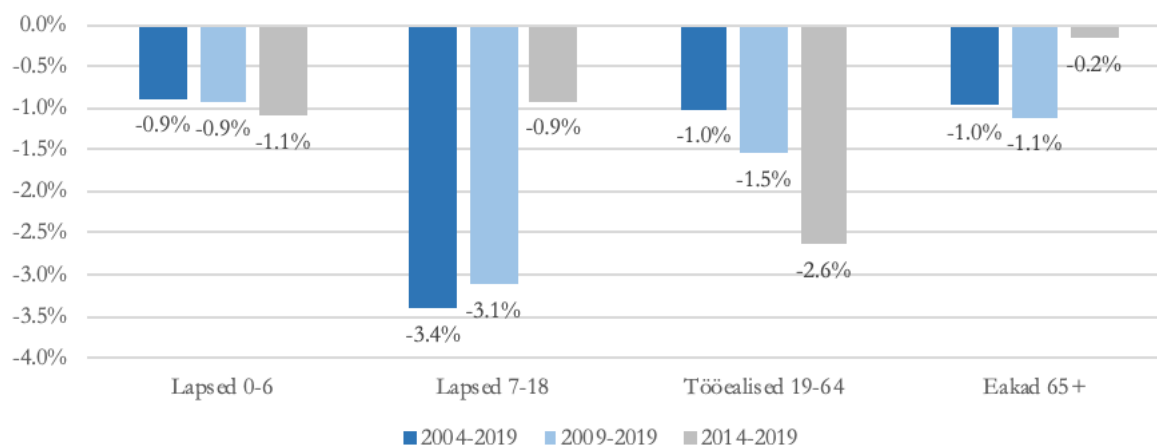
- rahvastikuprotsessid maakonnas tekitavad senisest tugevama surve ruumiliseks koondumiseks olemasoleva keskuste võrgu põhjal;
- elanike arv maakonnas jätkab kahanemist kiirenevas tempos;
- elanikkond vananeb jätkuvalt, sh on probleemiks noorte väljaränne suurematesse keskustesse ning pikaajaline negatiivne iive. Maakonna elanike keskmine vanus on riigi vastavast näitajast kõrgem, kuigi Kagu-Eesti kontekstis on Võru maakond parimas seisus;
- koos elanike arvuga kahaneb jätkuvalt ka õpilaste arv, mis viib koolide arvu vähenemiseni.

Rõuge valla elanike arv 1. jaanuari 2019 seisuga oli 5 523 inimest ehk 15,1% kogu Võru maakonna elanikest. Nii nagu kogu Võru maakonna elanike arv näitab langustrendi, teeb seda ka elanike arv Rõuge vallas. Viimase viieteistkümne aasta jooksul on rahvaarv valla territooriumil vähenenud u 1 350 inimese võrra (-18%), mis teeb aastakeskmiseks -1,2% (joonis 2).

Joonis 3. Rahvaarvu muutus Rõuge vallas 2004-2019 (Rahvastikuregister)

Seejuures on kõige enam - rohkem kui 50% võrra - kahanenud 7-18 aastaste laste arv. Tööealiste ja eakate arv on kahanenud 15% ning koolieelikute arv 13%. Kui koolieelikute aasta keskmine kahanemise tempo on püsinud stabiilsena ja 7-18 aastaste kahanemise tempo viimasel viiel aastal vähenenud, siis tööealiste kahanemise tempo on oluliselt kiirenenud (joonis 4).

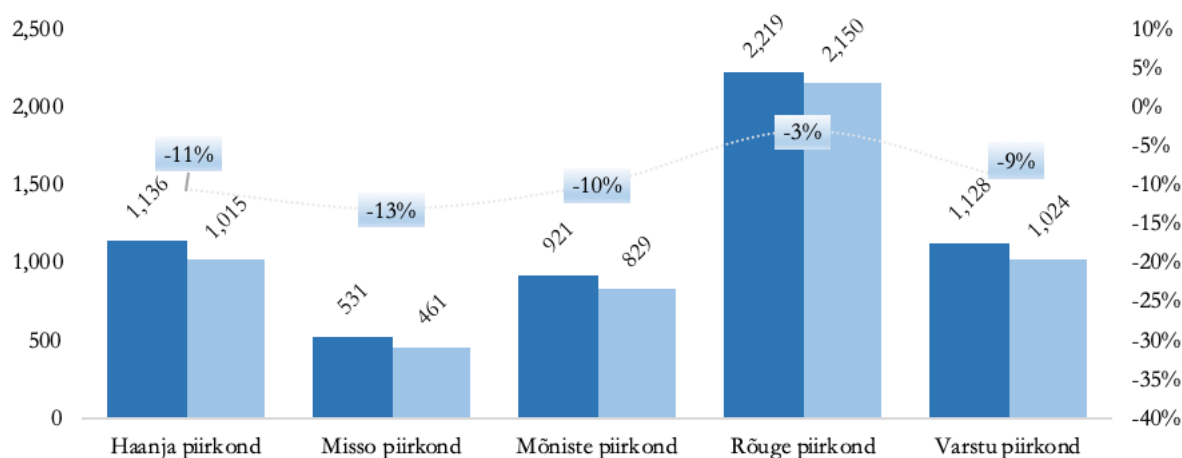
Joonis 4. Rahvaarvu aastakeskmine muutus vanuserühmades 2004-2019

Rõuge valla pindala on 933,2 km² ja valla keskmine asustustihedus 5,9 inimest km², mis on väikseim näitaja maakonnas. Valla siseselt on olulised erinevused piirkondade vahel. Kõige suurem rahvaarv ja tihedam asustus on endise Rõuge valla territooriumil, kõige madalamad näitajad on endise Misso valla territooriumil. Vallas on kokku 277 asustusüksust – 3 alevikku (Misso, Rõuge, Varstu) ja 274 küla. Rahvastikuregistris registreeritud elanikega asustusüksusi on kokku 260 ehk 17 küla on püsivalt asustamata (tabel 2).

Tabel 2. Rahvaarv ja asustustihedus piirkondades (Rahvastikuregister)

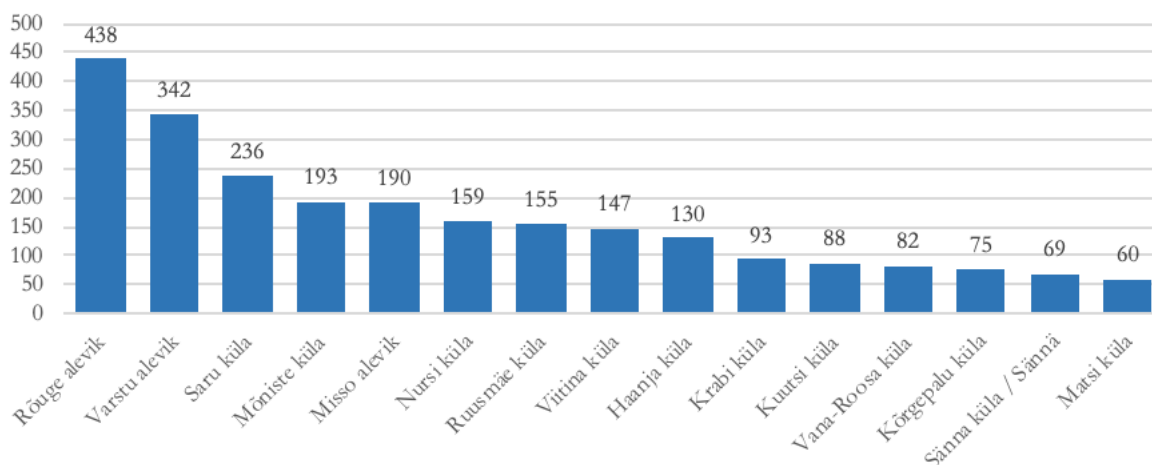
	Asustatud asustusüksuste arv	Elanike arv seisuga 1.01.2019	Pindala (km ²)	Asustustihedus (in/ km ²)
Haanja	78	1015	170,5	6,0
Misso	36	461	151,9	3,0
Mõniste	17	829	176,5	4,7
Rõuge	108	2150	263,7	8,2
Varstu	21	1024	170,6	6,0
KOV täpsusega		44		
Kokku	260	5523	933,2	5,9

Viimase viie aasta jooksul on rahvaarv kahanenud kõikides piirkondades. Samas eristub selgelt Rõuge piirkond, kus aset leidnud 3%ne kahanemine on olnud kordi tagasihoidlikum kui ülejäänud neljas piirkonnas, kus see on olnud vahemikus 9%-13% (joonis 5).

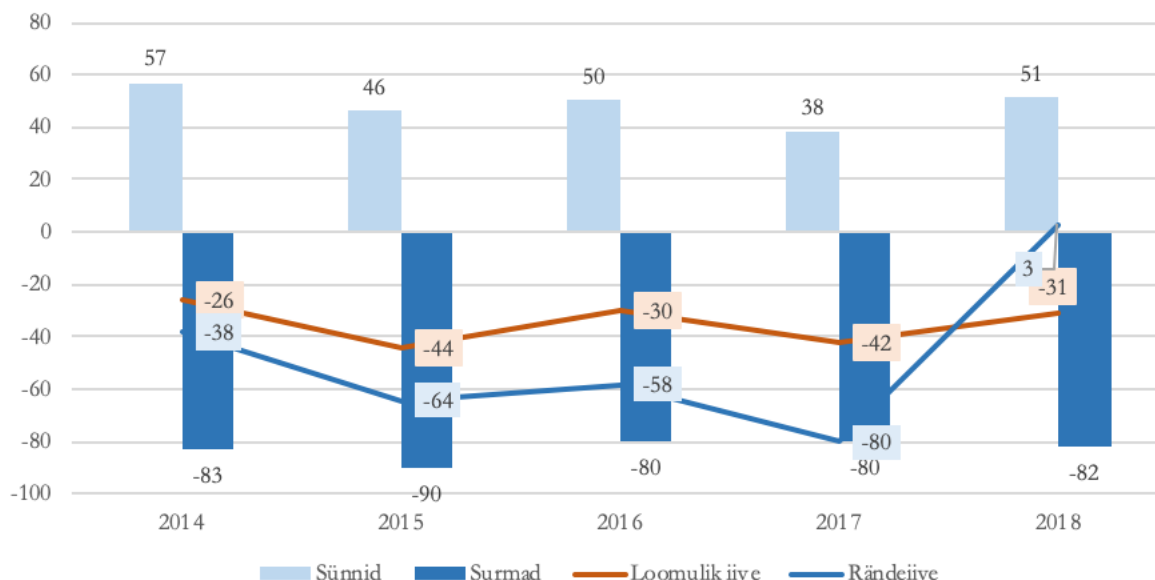
Joonis 5. Rahvaarvu muutus piirkondades 2014-2019 (Rahvastikuregister)

Suuremad asustusüksused Haanja piirkonnas on Haanja küla (130 elanikku) ja Ruusmäe küla (155 elanikku), Misso piirkonnas Misso alevik (190 elanikku), Mõniste piirkonnas Saru küla (236 elanikku) ja Mõniste küla (193 elanikku), Rõuge piirkonnas Rõuge alevik (438 elanikku), Nursi küla (159 elanikku) ja Viitina küla (147 elanikku) ning Varstu piirkonnas Varstu alevik (378 elanikku) (joonis 6).

Joonis 6. Rahvaarv Rõuge valla suuremates asustusüksustes 2019 (Rahvastikuregister)

Valla loomulik iive on juba pikemat aega negatiivne, mis tähendab, et surmade arv ületab oluliselt sündide arvu. Viimasel viiel aastal on aastakeskmiselt olnud sünde 48 ja surmasid 83. Samuti on rändeiive olnud pikka aega negatiivne. Viimasel viiel aastal on aastakeskmiselt lahkunud 47 inimest, samas oli 2018. aastal rändeiive esmakordselt positiivne (joonis 7).

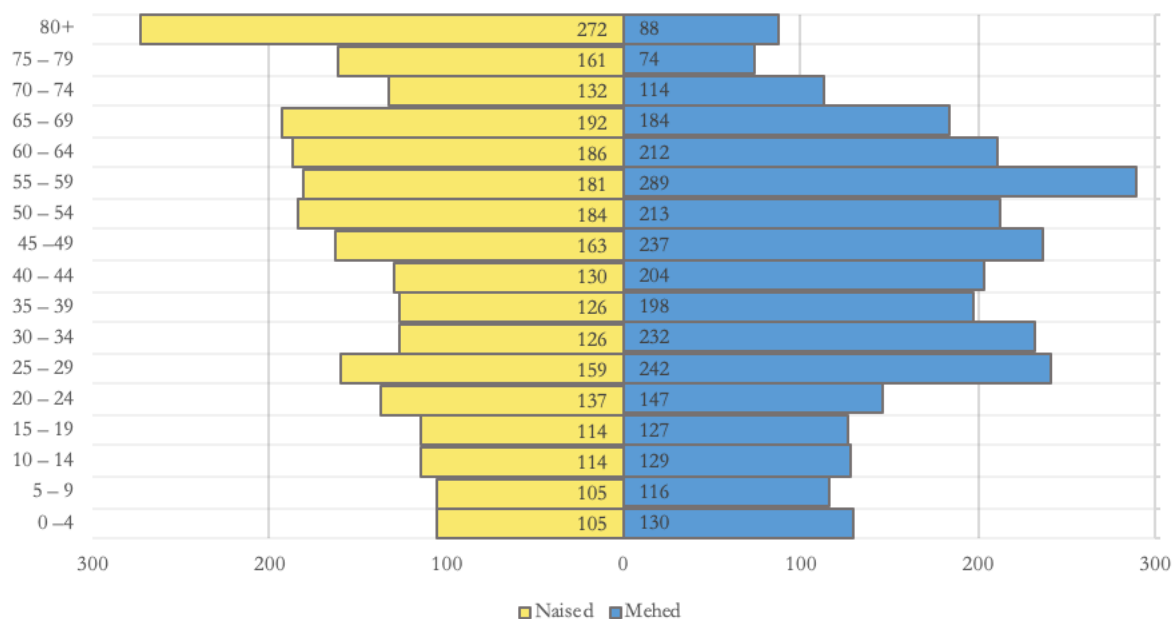
Joonis 7. Loomulik- ja rändeiive 2014-2018 (Rahvastikuregister)

Piirkondade lõikes on rände ja sündimuskäitumises erinevused. Viimasel viiel aastal on kõige kiiremini kahanenud elanike arv Haanja ja Varstu piirkonnas, mõlemas on suurem tähtsus väljarändel. Mõniste piirkonnas on loomulik iive olnud tasakaalus, seevastu on aga aastakeskmine väljaränne olnud suurem kui kõikides teistes piirkondades. Rõuge vald on ainsana olnud perioodil sisserrännupiirkond – aastakeskmiselt on lisandunud 4 elanikku (tabel 3).

Tabel 3. Aastakeskmine loomulik- ja rändeiive piirkondades 2014-2018 (Rahvastikuregister)

	Aastakeskmine loomulik iive	Aastakeskmine rändeiive	Aastakeskmine rahvaarvu muutus
Haanja	-10	-14	-24
Misso	-7	-7	-14
Mõniste	0	-18	-18
Rõuge	-10	6	-4
Varstu	-7	-14	-21
Rõuge vald	-35	-47	-82

Rõuge valla elanikkonna soo-vanuskoosseisu iseloomustab joonis 8. On näha, et valla elanike jaotus ei ole tasakaalus. Laste põlvkonnad on väiksemad kui vanemate põlvkonnad. Ilma sündimuskäitumise muutuseta hakkab sündide arv lähitulevikus kahanema. Vanuserühmad 45-69 on ligi kaks korda suuremad kui vanuserühmad 0-19. Samuti on meeste ülekaal naiste suhtes arvestatav, mis on eriti märkimisväärne vanuses 20-59. Rahvastiku vananedes olukord pöördub, alates 65 eluaastast on naised tulenevalt sooliselt diferentseeritud elueast märgatavalt enam.

Joonis 8. Rahvastiku soo-vanusjaotus Rõuge vallas seisuga 1.01.2019 (Rahvastikuregister)

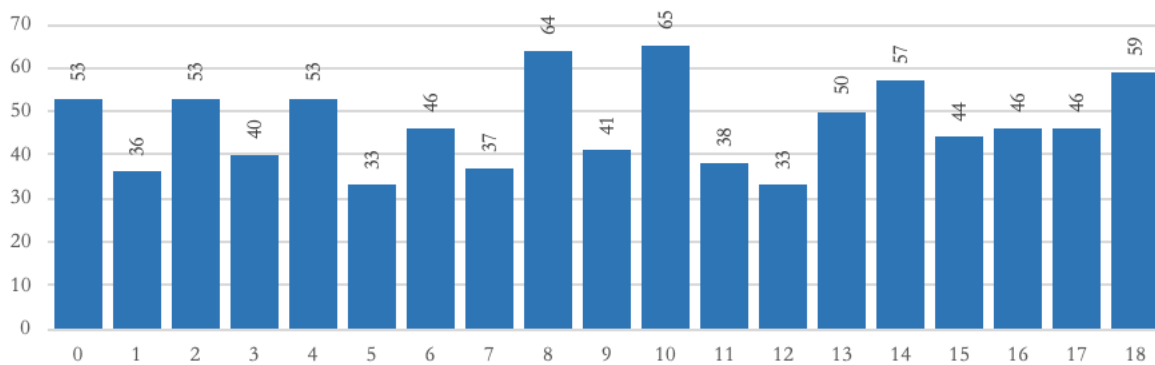
Väga suured erinevused on ka valla piirkondade soo-vanusjaotuses. Rahvastiku soovanusjaotus rahvastikupüramiididena piirkondade lõikes on välja toodud töö lisas.

Kõige jätkusuutlikuma rahvastikukoosseisuga on Rõuge piirkond. Seda on näha peamiste vanuserühmade võrdluses, nooremad vanuserühmad moodustavad 20% Rõuge piirkonna rahvastikust, Haanja ja Mõniste piirkonnas 16%, Varstu piirkonnas 15% ning Misso piirkonnas kõigest 9% (tabel 4).

Tabel 4. Vanuserühmade osakaal piirkondades 2019 (Rahvastikuregister)

	Lapsed 0-6	Lapsed 7-18	Tööelised 19-64	Eakad 65+
Haanja piirkond	6%	10%	61%	23%
Misso piirkond	3%	6%	65%	26%
Mõniste piirkond	6%	10%	59%	25%
Rõuge piirkond	7%	13%	61%	20%
Varstu piirkond	5%	10%	63%	22%

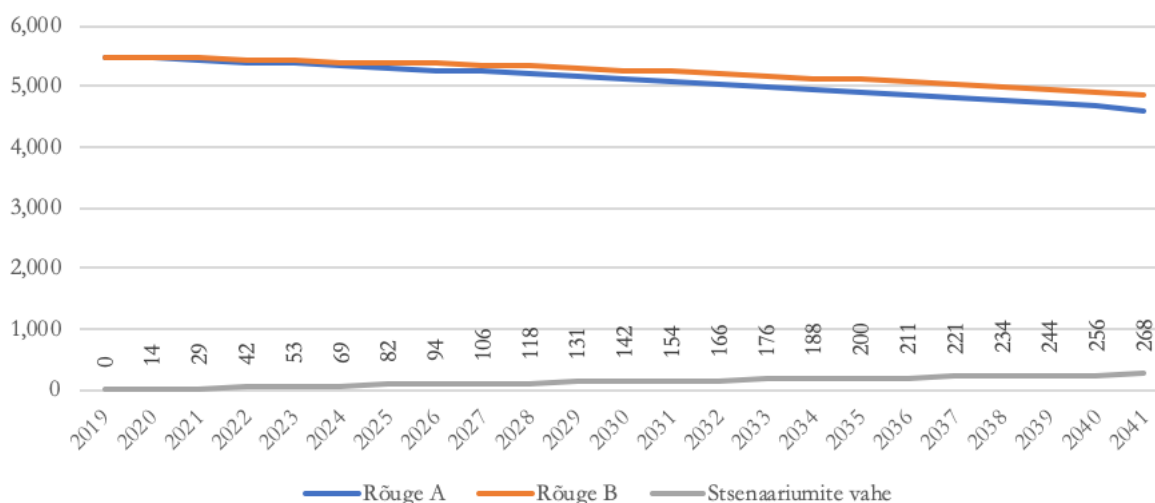
Kuni 18-aastaste laste aastakäikude keskmine suurus on 47 last (koolieelikutel 45 ja põhikooliealistel 48 last). Seega on põhikooliikka juba sisenenud veidi suuremad aastakäigud. Samas on sündide arv aastate lõikes olulisel määral kõikunud (joonis 9). Piirkondade vahel on suured erinevused. Kuni 18 aastaste laste täpsem jaotus piirkondade lõikes on välja toodud töö lisas.

Joonis 9. Kuni 18 aastased lapsed Rõuge vallas (Rahvastikuregister)

Statistikaameti koostatud maakonna rahvastikuproгноos näeb tulevikuks ette üsna suurt rahvaarvu langust. Rõuge vallale vanusnihke meetodil koostatud kaks prognoosistsenaariumit näitavad sama trendi (joonis 10):

- stsenaarium A – summaarne sündimuskordaja on 1,6 last, suletud rahvastik ehk rännet ei toimu;
- stsenaarium B – summaarne sündimuskordaja on taastoote tasemel ehk 2,1, suletud rahvastik.

Joonis 10. Rahvaarvu prognoos

Rahvaarv vallas jätkab tulenevalt negatiivsest loomulikust iibest (isegi taastetasemel sündimusega) kahanemist, 15 kuni 30 inimese võrra aastas. Kui sellele lisada ka pikalt valdav olnud negatiivne rändeübe, siis sõltuvalt selle mahust veel enam. Seega langeb valla elanike (teenuste tarbijate) koguarv tulevikus veelgi. Vanuserühmade vaates on liikumised erinevad. Kui kooli ja lasteaialaste arv on pigem kahanev, siis eakate arv pigem stabiilne või isegi kasvav. Kõige kiiremini kahaneb tööealine elanikkond, millel on otsene mõju vallale laekuvatele maksutuludele.

1.4. Rõuge valla piirkonnad

Rõuge valla territoorium jaotus enne haldusreformi viie erineva omavalitsuse vahel - Haanja, Misso, Mõniste, Rõuge ja Varstu vallad. Kõigil valdadel oli oma vallakeskus, kuhu koondati põhilised teenused ja investeeringud. Omavalitsuste ühinemisega kaasneb vajadus ümber vaadata ka senine toimeloogika.

Koostamisel oleva uue ühtse Rõuge valla üldplaneeringu eesmärk on samuti kohandada rahvastiku kahanemise tingimustes Rõuge vald ruumiliselt kompaktselt, kvaliteetseks, hästi funktsioneerivaks ning ökonoomseks elukeskkonnaks, rõhuasetusega teenuste kättesaadavusele, maamajandus- ja ettevõtlusalade (taas)elustamisele. Oluliseks peetakse soodustada energiat ja ressursi säästvaid lahendusi, eelistades olemasoleva ehitatud keskkonna parendamist või taaskasutusele võtmist.

Arvestades sise- ja väliskeskkonnas toimunud muudatusi, ei ole Rõuge valla arendamisel otstarbekas jätkata viie keskuse mudeliga. Valla piirkondade toimekoostamine kujundamisel tuleb arvesse võtta elanike arv piirkondades (tarbijad), teenuste kättesaadavus (vahemaa) ja peamised liikumismustrid (ühendused). Eelnevalt esitatud analüüsi järeldused on esitatud nende vaadete lõikes.

Järeldused elanike piirkondlikust jaotusest:

- valla piirkonnad (5) erinevad oluliselt nii elanike arvu kui rahvastiku struktuuri poolest - teenuskeskused ei saa olla „ühesugused“;
- peamiste teenuste (haridus) seisukohalt on eraldiseisvalt kestlik ainult endine Rõuge vald (vt lisa 1);
- Misso piirkonnas puudub teenuskeskuse toimimiseks tarbijaskond, kõiki praeguseid teenuseid ei ole mõistlik sellisel kujul edaspidi pakkuda;
- Haanja, Mõniste ja Varstu seisukohalt tuleb teha valikuid lähtuvalt teenuste kättesaadavusest (vahemaa), peamistest liikumismustritest (ühendused) ja majanduslikust otstarbekusest.

Järeldused teenuste kättesaadavusest:

- Suurematest keskustest eristub Varstu-Mõniste-Kuutsi piirkond, kus suurim vahemaa jääb 10km/10min piiridesse, kuid mis samas on teistest piirkondadest kaugel - vajalik eraldiseisev teenuspiirkond, mis on samas koostoimiv;
- Samades piirides on ka Rõuge-Haanja, kus on küsimus aga liikumissuundades;
- Misso on kõigest kaugel, Vastseliina alevik on Missole lähemal kui lähim teine Rõuge valla keskus Haanja;
- Haanja ja eelkõige Rõuge „satelliidid“ (Viitina ja Nursi) jäävad teenuskeskustest 10 km raadiusesse.

Järeldused liikumismustrist:

- Kuutsi-Mõniste-Varstu on selgelt „ühel teljel“, nende seos ülejäänud vallaga on pigem väike (suund on Võru, mitte Rõuge või Haanja suunal);
- Misso on ülejäänud vallaga vähe seotud, selge liikumistelg Vastseliina-Võru;
- Haanja on küll Rõugele lähedal, kuid teisel liikumisteljel (suund Võru), ühisosa loomise võimalused vallakeskusega on pigem „kunstlikud“.

Kokkuvõttes saab väita, et kuigi vald jaotus haldusreformi eelselt viieks piirkonnaks, on lähtuvalt maakonnaplaneeringust, rahvastikust, geograafilisest paiknemisest ning ühendustest ja liikumissuundadest perspektiivis mõistlik nn 2+1+1 jaotus. Kaheks suuremaks piirkonnaks oleks seejuures Rõuge ja Kuutsi-Mõniste-Varstu, väiksemaks nn kohalikuks teenuskeskuseks Haanja ning teenuspunktiks Misso:

- **valla keskuspiirkond Rõuge** - u 2000 elanikuga kestlik piirkond koos kõigi peamiste teenustega;
- **teenuspiirkond Kuutsi-Mõniste-Varstu** - u 2000 elanikuga 1 toimepiirkond, kus on kõik peamised teenused, mis peaksid olema ühtselt korraldatud;

- **teenuskeskus Haanja** - kohalik keskus, kus on tagatud enamus baasteenustest, kestlikkuse küsimus on eelkõige põhikoolis;
- **teenuspunkt Misso** - ei oma eraldiseisva teenuskeskuse potentsiaali, vajalik on omavalitsuse „kohalolek“ väiksemas mahu.

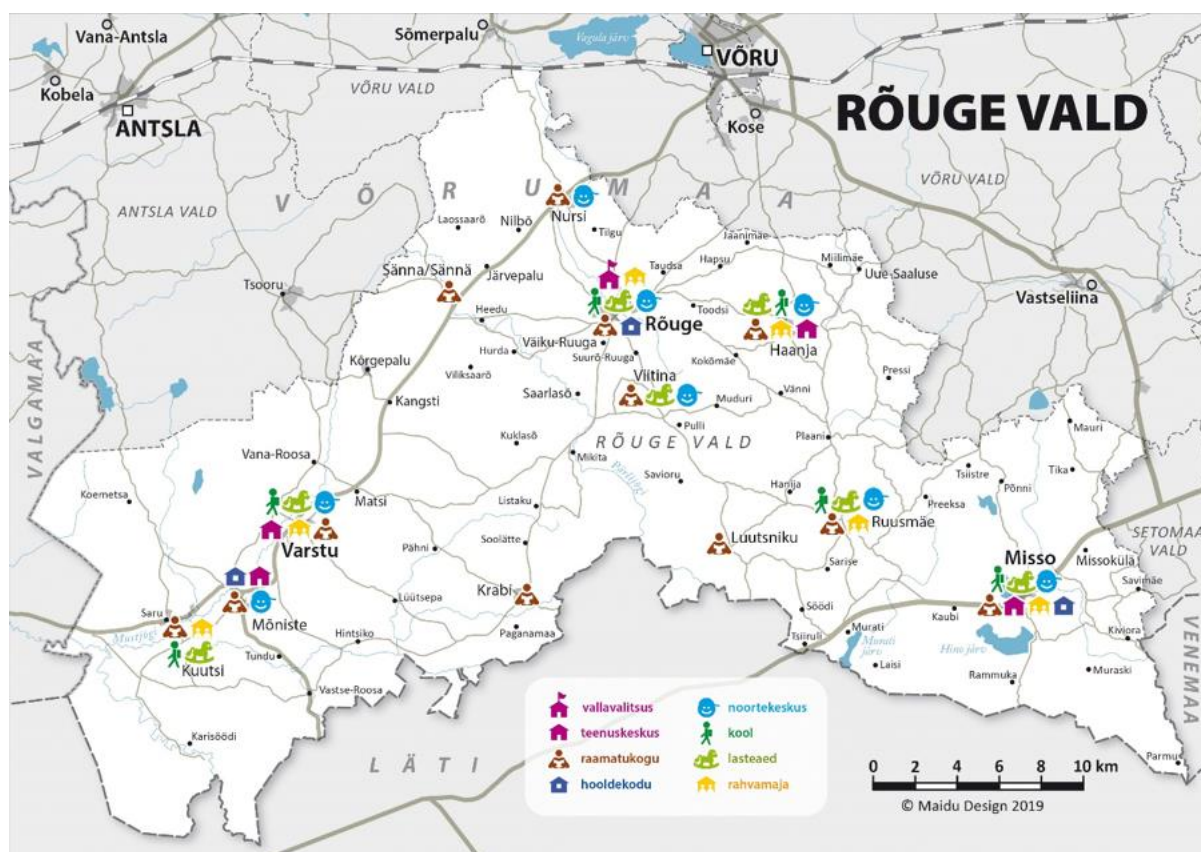
2. RÕUGE VALLA ASUTUSED JA TEENUSED

2.1. Asutused ja nende paiknemine

Rõuge valla hallata on 27 otseselt valla elanikele isikuteenuseid pakkuvat asutust:

- üks lasteaed ja neli üldhariduskoolide koosseisus tegutsevat lasteaeda - kokku kaheksas tegevuskohas (sügisest 2019 avatakse lasteaiaühm Nursi külakeskuses);
- Viis üldhariduskooli, neli neist tegutsevad lastead-koolidena – kokku kuues tegevuskohas. Lisaks on valla territooriumil veel kaks erakooli (Krabi ja Sänna külas);
- hallatava asutusena 11 raamatukogu (ja 1 delegeeritud teenusena Sänna külas);
- viis kultuuriasutust - kokku kuues tegevuskohas;
- Rõuge Noorsootöö Keskus, mille hallata on 8 noortemaja/noortetuba erinevates asustusüksustes;
- 2 hooldekodu ja 1 sotsiaalkeskus;
- vallavalitsuse teenused viies asukohas – vallamaja Rõuges ning teenuskeskused Haanjas, Missos, Mõnistes ja Varstus.

Valla hallatavate asutuste teenuseid pakutakse 11-s erinevas asustusüksuses (joonis 11).

Joonis 11. Rõuge valla avalikud teenused

Lisaks on vallal nn muu hallatav asutus Suure Munamäe Vaatetorn, 100% osalus ettevõttes OÜ Rõuge Kommunaalteenus ning osalus sihtasutustes SA Rõuge Energiakeskus, SA Rõuge Jäähall ja SA Haanjamaa Sport.

2.2. Teenuste tarbimine ja kasutajate paiknemismuster

2.2.1. Valitsemine

Rõuge valla omavalitsusorganid on vallavolikogu ja vallavalitsus.

Rõuge vallavolikogu on 27-liikmeline. Vallavolikogu tööd juhib palgaline volikogu esimees. Vallavolikogu poolt on moodustanud üheksa alatist komisjoni: arengu- ja ettevõtluskomisjon, hariduskomisjon, korrakaitsekomisjon, kultuurikomisjon, külaelukomisjon, majanduskomisjon, revisjonikomisjon, sotsiaal- ja tervisekomisjon. Komisjonidesse kuulub reeglina 11-12 liiget, välja arvatud revisjonikomisjon, mis on 3-liikmeline ja arengu-ja ettevõtluskomisjon, kuhu kuulub 15 liiget. Kokku on komisjonide liikmeid täpselt 100.

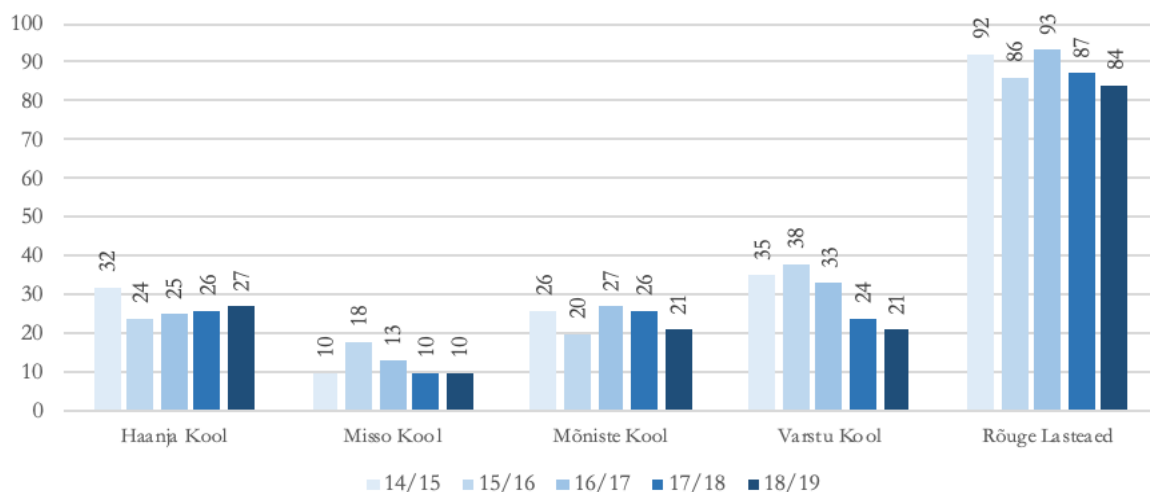
Rõuge Vallavalitsuse struktuur on 7-liikmeline, Vallavalitsusse kuuluvad 6 vallavalitsuse liiget ja vallavanem. Vallavalitsuse struktuuris on kuus osakonda: vallakantselei, finants-, arendus-, majandus-, sotsiaal- ning haridus- ja kultuuriosakond. Osakondades on kokku 55 täiskoha jagu ameti- ja töökohti. 2019. aasta märtsis toimus vallavalitsuse struktuuri muutmine ja töökohtade arvu vähendamine. Lisaks vallamajale vallakeskuses Rõuges osutab vald teenuseid neljas teenuskeskuses Haanjas, Missos, Mõnistes ja Varstus (endistes vallamajades, va Mõnistes). Teenuskeskustega on seotud enam kui neljandik osakondade töökohtadest.

2.2.2. Alusharidus

Rõuge valla asutustena tegutseb 1 lasteaed ja 4 põhikool-lasteada:

- Haanja kooliga liidetud lasteaed tegevuskohtadega Haanja külas ja Ruusmäe külas;
- Misso kooliga liidetud lasteaed Misso alevikus;
- Mõniste kooliga liidetud lasteaed Kuutsi külas;
- Rõuge lasteaed tegevuskohtadega Rõuge alevikus ja Viitina külas;
- Varstu kooliga liidetud lasteaed Varstu alevikus.

Lisaks on vallas kolm eraomandi lastehoidu - MTÜ Sänna Kultuurimõis Sänna külas, Haanja keelepasa Haanja külas ja 2019. aasta kevadest MTÜ Ostium Krabi külas. Laste arv lasteaedades on viimase viie aastaga vähenenud kõikides lasteaedades, kokku 32 lapse võrra 195lt 163ni (joonis 12).

Joonis 12. Laste arv Rõuge valla lasteaedades õppeaastatel 14/15 kuni 18/19 (EHIS)

Valla lasteaiad teenindavad oma valla lapsi - enam kui 90% lasteaedades käivatest lastest on Rõuge valla lapsed. Teiste omavalitsuste laste arv on aasta-aastalt vähenenud. Ligikaudu 20% valla lastest käib lasteaias väljaspool valda, neist u 20 Võru linnas, kümmekond Võru vallas, ülejäänud mujal Eestis. Nende arv on 2018/2019 õppeaastal võrreldes varasemate aastatega suurenenud (tabel 5).

Tabel 5. Lapsed valla lasteaedades 2014-2018 (EHIS)

	2014	2015	2016	2017	2018
Lapsed valla lasteaedades	195	186	191	173	163
Valla lapsed valla lasteaedades	176	165	176	157	151
Mujalt lapsed valla lasteaedades	19	21	15	16	12
Valla laste osakaal valla lasteaedades	90%	89%	92%	91%	93%
Valla lapsed mujal lasteaedades	31	31	31	31	39
Koduvalla lasteaias käivate laste osakaal	85%	84%	85%	84%	79%

Kui teistest omavalitsustest pärit laste arv jaotub piirkondade vahel enam-vähem ühtlaselt, siis teises omavalitsuses käiakse peamiselt Rõuge (17 last), Varstu (10 last) ja Haanja (8 last) piirkondadest - kokku 31 last. Kõige paiksemad on Mõniste piirkonna lapsed (tabel 6).

Tabel 6. Lasteaedade lapsed piirkondade lõikes õppeaastal 18/19 (EHIS)

	Haanja Kool	Misso Kool	Mõniste Kool	Rõuge Lasteaed	Varstu Kool	Lapsed valla lasteaedades	Lapsed mujal	Lapsi piirkonnas kokku	Õpib oma piirkonnas	Õpib oma vallas
Haanja	21			4		25	8	33	64%	76%
Misso		7				7	3	10	70%	70%
Mõniste			19		2	21	1	22	86%	95%
Rõuge	3			67		70	17	87	77%	80%
Varstu			1	10	17	28	10	38	45%	74%
Võru linn	2	1		2		5				
Võrumaa	1	1		1	2	5				
Muu Eesti		1	1			2				
Kokku	27	10	21	84	21	163	39	190	69%	79%

Lasteaedades on kokku 12 rühma 163 lapsega, keskmiselt on ühes rühmas 13,6 last ja lapse kohta pinda 14,2 m². Samas on asutuste lõikes olukord erinev. Kui koguvaates on täitmata veerand kohtadest, siis Misso, Mõniste ja Varstu lasteaias on rühmad u 10 lapse suurused ehk pooltühjad (tabel 7).

Tabel 7. Lasteaedade tegevusnäitajad õppeaastal 2018/2019

	Asutuste arv	Kohtade arv	Laste arv	Üldpind (m ²)	Pinda lapse kohta (m ²)	Vabad kohad	Rühmade arv	Keskmine laste arv rühmas	Vabade kohtade osakaal
Haanja	1	36	27	404	15,0	9	2	13,5	25%
Misso	1	18	10	146	14,6	8	1	10,0	44%
Mõniste	1	36	21	198	9,4	15	2	10,5	42%
Rõuge	1	90	84	1 205	14,3	6	5	16,8	7%
Varstu	1	36	21	354	16,9	15	2	10,5	42%
KOKKU	5	216	163	2 307	14,2	53	12	13,6	25%

Valla suurim lasteaed Rõuge Lasteaed tegutseb kahes asukohas. Peahoones Rõuge alevikus on 2018/2019 õppeaastal 4 rühma 72 lapsega, Viitina küla mõisakeskuses kohandatud ruumides 1 rühm 18 lapsega. Seoses suure laste arvuga järgmisel paaril aastal avatakse 2019. aasta sügisel üks täiendav rühm Nursi külakeskuses.

Misso kooli lasteaias on üks rühm 10 lapsega. Haanja kooli lasteaias on avatud kaks rühma 27 lapsega – üks neist Haanja külas koolihoones (18 last), teine Ruusmäe külas Rogosi mõisas (9 last). Mõniste koolihoones Kuutsi külas on kaks liitühma 21 lapsega, Varstu kooli lasteaias on avatud samuti kaks rühma 21 lapsega. Ühe segarühma lubatud suurus on 18 last + 2 last hoolekogu nõusolekul. Kuna mõlemas asutuses on lapsi 21, siis peab olema avatud kaks rühma.

Järeldused:

- alushariduse teenuse tarbimine on reeglina kohapõhine, vallasisene ränne on märkimisväärne ainult Varstust Rõugesse;
- teenust on ka edaspidi (vähemalt lähiperspektiivis) vajalik hoida tänastes piirkondades, pinnakasutuses suurt efektiivsusvaru ei ole;
- eraldi teemaks on personal ja selle optimeerimine (õpetajate puhul nn 2+1 mudel vs 1+2 mudel), koormused lasteaedades on erinevad;
- rühmade arvu küsimus võib tõusetuda eelkõige Varstus ja Mõnistes (mõlemas 21 last ja 2 rühma), teisalt ka Rõuges (kohti juurde vaja);
- eraldiseisva väikese rühma pidamine Ruusmäel ei ole otstarbekas. Haanja hoones on olemas piisavalt ruumi kahele rühmale.

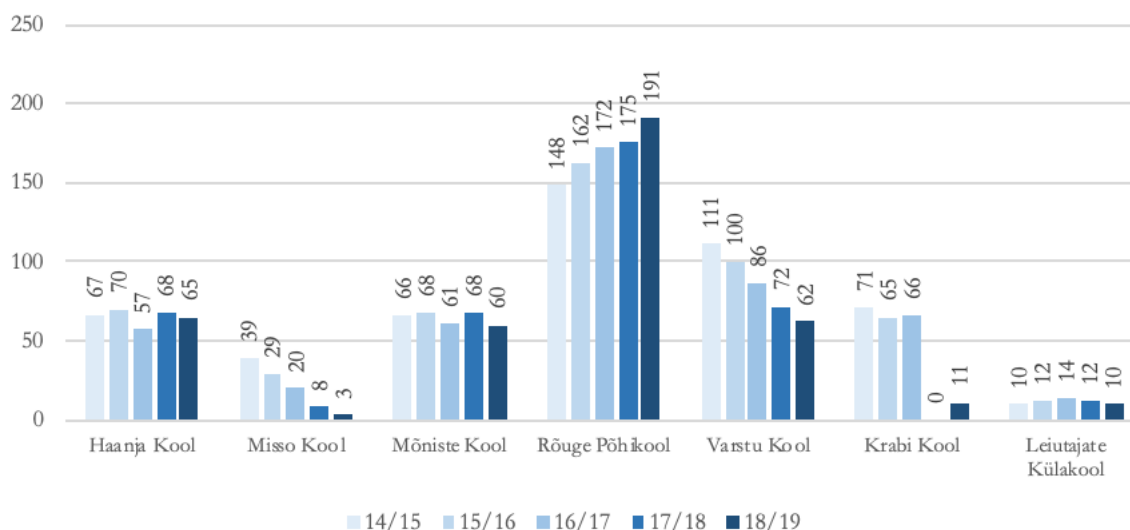
2.2.3. Üldharidus

Vallas tegutseb 5 munitsipaalomandis üldhariduskooli:

- Haanja Kool tegevuskohtadega Haanja külas (9. klassi, liitklassid) ja Ruusmäe külas (1-3 klass, liitklassid);
- Misso Kool Misso alevikus, õpetamine toimub I ja II kooliastmes;
- Mõniste Kool Kuutsi külas on 9. klassiline kool;
- Rõuge Põhikool Rõuge alevikus on 9. klassiline kool;
- Varstu Kool Varstu alevikus on 9. klassiline kool, õppetöö toimub osaliselt liitklassides.

Tegutseb ka kaks erakooli – Leiutajate Külakool Sännas ja Krabi Kool Krabi külas.

Rõuge Põhikoolis õppis 2018/2019 õppeaastal 191 õpilast, Varstu Koolis 62 õpilast, Mõniste Koolis 60 õpilast, Haanja Koolis 65 õpilast ja Misso Koolis 3 õpilast. Kokku õppis Rõuge valla üldhariduskoolides 381 õpilast ja erakoolides 22 õpilast. Rõuge Põhikooli õpilaste arv on olnud viimasel viiel aastal kasvutrendis ning Mõniste ja Haanja koolides suhteliselt stabiilne. Seevastu Varstu koolis on õpilaste arv vähenenud ligi poole võrra (milles sisaldub 2017. aastal suletud gümnaasiumiastme mõju), Misso kooli 39st õpilasest on alles jäänud ainult 3 (joonis 13).

Joonis 13. Õpilaste arv Rõuge valla koolides õppeaastatel 14/15 kuni 18/19 (EHIS)

Õpilaste arv valla koolides on viimaste aastatega vähenenud paarikümne võrra 381 õpilaseni. Valla lapsed moodustavad valdava osa koolide õpilastest, teistest omavalitsustest pärit laste arv on kahanenud. Mujalt pärit lapsed (kokku 21) õpivad peamiselt Rõuge ja Varstu koolis, 2018/2019 õppeaastal on mõlemas vastavas koolis 8 last. Teisalt on aasta-aastalt kasvanud teises omavalitsuses õppivate laste arv, mis on 2018/2019 õppeaastal 65. Neist pool on Rõuge piirkonnast, enam kui kümme nii Varstu kui ka Misso piirkonnast (tabel 8 ja 9).

Tabel 8. Õpilased munitsipaalomandis üldhariduskoolides 2014-2018 (EHIS)

	2014	2015	2016	2017	2018
Õpilased valla koolides	402	407	385	391	381
Valla õpilased valla koolides	372	378	362	360	360
Mujalt õpilased valla koolides	30	29	23	31	21
Valla õpilaste osakaal valla koolides	93%	93%	94%	92%	94%
Valla õpilased mujal põhikoolides	38	46	42	59	65
Koduvalla koolis õppivate laste osakaal	91%	89%	90%	86%	85%

Tabel 9. Põhikoolide õpilased piirkondade lõikes õppeaastal 18/19 (EHIS)

	Haanja Kool	Misso Kool	Mõniste Kool	Rõuge Põhikool	Varstu Kool	Õpilased valla koolides	Krabi Kool	Leiutajate Külakool	Õpilased erakoolides
Haanja	56			6		62			0
Misso	2	3				5			0
Mõniste			51		1	52			0
Rõuge	2		2	170	1	175	3	2	5
Varstu	2		5	7	52	66	1		1
Võru linn			1	5		6		1	1
Võrumaa	3			1	8	12	1	6	7
Muu Eesti			1	2		3	6	1	7
Kokku	65	3	60	191	62	381	11	10	21

Kõige paiksemad on õpilased Mõniste piirkonnas, enam kui 90% piirkonna lastest õpib Mõniste koolis. Rõuge ja Haanja piirkonnas on vastav näitaja 80% ja Varstu piirkonnas 67% (11 last käib väljapoole valda, 7 Rõuge ja 5 Mõniste kooli). Misso piirkonna lapsed õpivad peamiselt väljaspool valda (tabel 10).

Tabel 10. Piirkondade õpilaste paiksus õppeaastal 2018/2019 (EHIS)

	Õpilased mujal	Õpilasi piirkonnas kokku	Õpib oma piirkonnas	Õpib oma vallas
Haanja	8	70	80%	89%
Misso	12	17	18%	29%
Mõniste	4	56	91%	93%
Rõuge	31	206	83%	85%
Varstu	10	76	68%	87%
Kokku	65	425	78%	85%

Arvestuslike koolikohti on valla koolides enam kui 750 ehk täidetud on vaid 50%. Koolipinda on ligi 8 500 m² (ilma spordipinnata), mis teeb keskmiselt 22,1 m² õpilase kohta, samas asutuste lõikes on suured erinevused. Rõuge Põhikool on sisuliselt täis, Haanjas, Mõnistes ja Varstus on kolmandik kuni kaks kolmandikku kohtadest kasutusest väljas ning Misso on alakasutatud - enam kui 80 m² pinda õpilase kohta (tabel 11).

Tabel 11. Munitsipaalomandis koolide tegevusnäitajad õppeaastal 2018/2019

Piirkond	Asutuste arv	Kohtade arv ²	Õpilaste arv	Üldpind (m ²)	Pinda lapse kohta (m ²)	Vabad kohad	Vabade kohtade osakaal kohtadest
Haanja	1	100	65	1 081	16,6	35	35%
Misso	1	80	3	248	82,6	77	96%
Mõniste	1	140	60	2 799	46,7	80	57%
Rõuge	1	216	191	2 027	10,6	25	12%
Varstu	1	220	62	2 277	36,7	158	72%
KOKKU	5	756	381	8 432	22,1	375	50%

Rõuge piirkonnas saab põhiharidust omandada Rõuge Põhikoolis, kus 2018/2019 õppeaastal õppis 191 õpilast. Kool tegutseb ruumiprogrammi seisukohalt peaaegu täisvõimsusel. Haanja Koolis toimub õppetöö kahes tegevuskohas, Haanjas õpib osalt liitklassides 56 õpilast, Rogosi mõisas asuvas tegevuskoha 1. klassis õpib 1 õpilane, 2. klassis 7 (sh 2 erivajadusega) ja 3. klassis 1 õpilane. Mõniste ja Varstu koolid moodustaks õpilaste arvult kokku ühe kestlikku põhikooli.

Rõuge vallas ei saa omandada üldkeskharidust, seega õpitakse teiste omavalitsuste üldkeskharidust pakutavates koolides või riigigümnaasiumis. Gümnaasiumiõpilaste arv on viimase viie aastaga vähenenud 101lt õpilaselt 76ni. 2018/2019 õppeaastal õppis enim Rõuge valla õpilasi Võrus asuvas riigigümnaasiumis (34 õpilast), Tartu linnas (18), Võru vallas (12).

Järeldused:

- piirkondade lõikes käib 85% või enam lastest oma valla koolis (v.a Misso);
- üldhariduse ränne valla siseselt on vähene, vaid Varstu piirkonnast käib enam kui 10 last mujal valla koolides;
- põhikoolidest on piisava õpilaste arvuga ja kestlik vaid Rõuge;
- Misso Koolil perspektiiv puudub, piirkonna lapsed käivad juba täna mujal;
- põhihariduse kättesaadavuse tagamiseks ning teenuse kestlikuks osutamiseks on vajalik Kuutsi-Mõniste-Varstu piirkonda jätta 1 põhikool; teenuse osutamiseks piisab ühest olemasolevast hoonest (pinda on mõlemas koolis vähemalt 2 korda enam kui vaja);
- Haanjas on kooli säilimine põhjendatud (küsimus kooliastmetes), Ruusmäe õpikoha säilitamine mitte.

² Projektijärgne. Mõniste koolis ei ole arvestatud vana hooneosaga

2.2.4. Noorsootöö

Noorsootööd korraldab Rõuge Noorsootöö Keskus. Keskus tegutseb kaheksas asukohas, külastuste koguarv tegevuskohtade lõikes 2018 oli logiraamatu³ alusel järgmine:

- Rõuge noortekeskus, hoone Rõuge alevikus kus paikneb ka administratsioon, 3 451 külastust;
- Haanja noortemaja, oma maja Haanja külas, 254 külastust;
- Misso noortetuba Misso Kooli ruumides, 19 külastust;
- Mõniste noortekeskus Mõniste külas, hoonet renditakse MTÜ-lt Ääremaa Noored, 406 külastust;
- Nursi noortetuba Nursi külakeskuse II korruse ruumides, 1 766 külastust;
- Ruusmäe noortekoda, oma maja Ruusmäe külas, 106 külastust;
- Varstu noortemaja Varstu teenuskeskusega jagatavas hoones, 1 045 külastust;
- Viitina noortetuba Viitina mõisakeskuse ruumides, 1 519 külastust.

Noorsootöösutuste seirekeskkonna logiraamatu andmetel oli 2017. aastal tegevuskohtades u 9 000 külastust ligi 600 erineva noore poolt (sh ka väljaspool Rõuge valda elavad noored) ja 2018. aastal oli noortekeskuste külastuste koguarv kokku samas suurusjärgus - 8566 külastajat. Samas arvestades, et osa külastusandmeid on vaid 4 kuu kohta, siis külastuste arv on potentsiaalselt suurenenud.

Noorsootöö sihtgrupiks on 7-26 aastased noored. 2019. aastal elab vallas 1 050 noort ehk 19% kogu elanikkonnast. Keskmisest suurem on noorte osakaal Rõuge ja Mõniste piirkonnas (tabel 12).

Tabel 12. Noored vanuses 7 kuni 26 eluaastat Rõuge vallas (Rahvastikuregister)

	Haanja	Misso	Mõniste	Rõuge	Varstu	Kokku	
7 kuni 26	178	67	162	444	199	1050	
Osakaal	18%	15%	20%	21%	19%	19%	

Rõuge valla noorsootöös on kesksel kohal avatud noorsootöö, rahvusvaheline noorsootöö, noorte osalusvõimalused, huvitegevus, riskioludes noorte toetamine, ennetustegevus, noorte ettevõtlikkus ja nutikad lahendused noorsootöös. Noortekeskus on praktikabaas kõrgkoolide valdkonnaga seotud tudengitele, Rõuge noortekeskus omab ka Euroopa Vabatahtliku Teenistuse akrediteeringut ning igal aastal on noortekeskustes tegevad vabatahtlikud välisriikides.

Järeldused:

- Vallas vajab diskussiooni küsimus, kas noorsootööd on igal pool vaja korraldada eraldiseisvana formaalharidusest (eraldiseisvates majades). Arvestades, et reeglina (v.a Rõuge) on nt koolihooned ja kultuurimajad alakasutatud, või olla otstarbekas väiksema tegevusmahuga eraldiseisvad tegevuspinnad üle viia muude asutuste pindadele.
- Samuti tasub kaaluda võimalusi ühendada väiksema koormusega töökohad teiste vähem koormatud ametikohtadega.

2.2.5. Kultuuritegevus

Rõuge valla kultuurielu on koondunud peamiselt rahvamajadesse ja kultuurikeskusesse, kus toimuvad erinevad huviringid, kontserdid, teatrietendused, seminarid, koolitused. Samuti

³ Haanja, Misso, Ruusmäe ja Mõniste andmed on perioodi 1.09.2018 kuni 31.12.2018 kohta, teised terve 2018. aasta kohta

kasutavad rahvamajade ja kultuurikeskuse ruume koolid ja lasteaiad erinevate sündmuste korraldamiseks. Rõuge valla piirkondade kultuurielu korraldavad viis kultuuriasutust:

- Haanja Valla Rahvamajad kahes tegevuskohas – Haanja rahvamaja hoones Haanja külas ja Ruusmäe rahvamaja ruumides Rogosi mõisas;
- Misso Rahvamaja Misso teenuskeskuse hoones;
- Mõniste Rahvamaja Kuutsi külas (hoonet kasutab ka Mõniste Kool);
- Rõuge Rahvamaja;
- Varstu Kultuurikeskus.

Rahvamajade tegevusmahud on erinevad (tabel 13):

- Haanja valla Rahvamajades tegutseb 7 kollektiivi. Neist kolm Haanja rahvamajas (laulu- ja tantsuansambel „Rüärääk“, Haanja Tantsu Mängu Laulu Selts ja mälumängurid) ning neli Ruusmäe rahvamajas (naisansambel „Metsalilled“, tantsurühm „Rõõmu-Liine“, ansambel „Rogosi“ ja laste näitering);
- Misso rahvamajas tegutseb neli kollektiivi: eakate lauluansambel „Meelespea“, eakate tantsurühm „Meelespea“, nais-rahvatantsurühm „Häitsmed“ ja linetantsurühm. Avatud on jõusaal, mängitakse ka korvpalli;
- Mõniste rahvamajas tegutseb kuus kollektiivi: näitering, sega-rahvatantsurühm, eakate tantsurühm „Mehkarid“, lauluansambel „Mehkarid“, näitering õpilastele ja lauluansambel „Harmõn“. Rahvamaja saalis toimuvad Mõniste Kooli kehalise kasvatuse tunnid jm kooli üritused;
- Rõuge rahvamaja juures tegutseb seitse kollektiivi: Rõuge memmede rühm „Murueided“, Rõuge segakoor, Rõuge naisrühm „Kadri“, Viitina meesansambel, Rõuge näitering, Viitina meesansambel ja Sänna segarühm „Käsi käes“;
- Varstu kultuurikeskuses tegutseb üheksa kollektiivi ja ringi: täiskasvanute näitering, eakate rahvatantsurühm „Hõbehall“, täiskasvanute käelise tegevuse ring, jooga, sõnakunsti ja tantsuring kooliastmele, nais-rahvatantsurühm „Päasusilm“, käsitööring algklassidele, lauluring ja keraamikaring täiskasvanutele. Samuti toimub hoones laste individuaalne pilliõpe ja on kinoseansid.

Kõik asutused korraldavad lisaks piirkondlikke ja traditsioonilisi kultuuriüritusi.

Tabel 13. Kultuuriasutuste tegevus aastal 2019

Kollektiive	Osalejaid	Muud tegevused
Rõuge Rahvamaja	7	91
Mõniste Rahvamaja	6	48 Mõniste Kooli spordisaal
Ruusmäe Rahvamaja	4	35 jõusaal
Haanja Rahvamaja	3	67 mälumäng
Varstu Kultuurikeskus	9	65 kino, ind. pilliõpe
Misso Kultuurikeskus	4	43 jõusaal ja korvpall
	32	349

Kui varem korraldati kultuuri- ja spordivaldkonna arengut igas viies piirkonnas eraldi, siis omavalitsuste ühinemise järgselt koordineerib valdkonda Rõuge valla haridus- ja kultuuriosakond.

Rõuge valla kultuuriüritusi viiakse peale rahvamajade ja kultuurikeskuste läbi ka koolides, lasteaedades, kirikutes, külakeskustes, noortekeskustes ja tubades. Vabaõhuüritused toimuvad peamiselt erinevatel valla laululavadel ning külaplatsidel. Väga suurt rolli kohaliku kultuurielu arendamises on ka vabatahtlikel ning mittetulundusühingutel. Nende eestvõtmisel viiakse läbi hulganisti juba traditsiooniks kujunenud ettevõtmisi ja uusi algatusi. Kinoseansid toimuvad Varstu

Kultuurikeskuses, Suure Muna Kohvikus ja Sänna Kultuurimõisas. Valla kultuuriürituste külastajateks on nii kohalikud, külalised kui ka huvilised Läti piiriäärsetelt aladelt.

Nursis ja Viitinas on valla haldusalas olevad külakeskused, Luutsniku külas MTÜ Luutsniku Külaselts poolt majandatav seltsimaja.

Järeldused:

- arvestades tausta ja tarbijaskonna suurust, on otstarbekas korraldada kultuurivaldkonna tegevust vallaüleselt ühe asutusena, säilitades samas tegevused kõigis piirkondades;
- võimekate algatusrühmade olemasolul on soovitatav kaaluda kogukonna ressursi kaasamist teenuste osutamisse ning kogukondadele suurema vabaduse andmist läbi teenuste delegerimise kohtadel.

2.2.6. Raamatukogud

Rõuge valla elanikele pakuvad oma teenuseid 12 raamatukogu, neist 11 on vallaraamatukogud:

- Haanja Raamatukogu Haanja rahvamaja II korruse ruumides;
- Krabi Raamatukogu valla poolt renditaval pinnal Krabi koolis;
- Kuutsi Raamatukogu Mõniste Kooli vana osa II korruse ruumides;
- Luutsniku Raamatukogu Luutsniku külakeskuses;
- Misso Raamatukogu Misso teenuskeskuse II korruse ruumides;
- Mõniste Raamatukogu Mõniste teenuskeskuses;
- Nursi Raamatukogu Nursi külakeskuses;
- Rõuge Raamatukogu Rõuge Rahvamaja ruumides;
- Ruusmäe Raamatukogu Rogosi mõisa kastelli II korruse ruumides;
- Varstu Raamatukogu Varstu Kultuurikeskuse II korruse ruumides;
- Viitina Raamatukogu Viitina mõisakeskuse hoones.

Sänna Raamatukogu tegutseb Sänna Kultuurimõisas ja teenuse osutamine on delegeritud MTÜ-le Sänna Kultuurimõis.

Raamatukogude 2018. aasta tegevusnäitajad on välja toodud tabelis 14. Enam kui tuhande elanikuga teeninduspiirkond on ainult Rõuge raamatukogul, enam kui viiesaja elanikuga Haanja, Varstu ja Viitina raamatukogudel, ülejäänud seitsme puhul on see väiksem. Arvestades raamatukogude tegevusandmete kogumise metoodikat, ei saa olla lõplikult kindel andmete usaldusväärsuses. Samas on tõsiasi, et külastuste arv ei ületa enamasti kahte inimest avatud oleku tunni kohta.

Tabel 14. Raamatukogude tegevusnäitajad aastal 2018 (Võrumaa Keskraamatukogu)

	Elanike arv	Pindala (m²)	Avatud nädalas (t)	Lahti oleku päevad	Kasutajate arv	Laste % lugejatest	Külastuste arv	Külastusi el kohta	Laenutusi kokku	Laenutusi külastaja kohta	Laenutusi päevas	Külastusi päevas
Haanja	605	130	32	177	211	28	2 790	4,6	6 406	2,3	36,2	15,8
Krabi	316	65	28	186	85	15,3	1 059	3,4	3 609	3,4	19,4	5,7
Kuutsi	430	102	40	234	195	39,5	2 319	5,4	3 957	1,7	16,9	9,9
Luutsniku	173	88	20	110	136	18,4	2 438	14,1	8 356	3,4	76,0	22,2
Misso	488	177	35	229	134	20,1	1 570	3,2	5 436	3,5	23,7	6,9
Mõniste	417	108	26	182	124	16,1	1 230	2,9	3 087	2,5	17,0	6,8
Nursi	330	75	32	186	123	19,5	1 467	4,4	6 892	4,7	37,1	7,9
Rõuge	1 014	74	32	174	250	31,2	2 748	2,7	15 145	5,5	87,0	15,8

Ruusmäe	298	105	40	229	151	19,2	3 358	11,3	7 556	2,3	33,0	14,7
Varstu	709	100	28	186	216	38,9	2 951	4,2	6 881	2,3	37,0	15,9
Viitina	542	58	32	181	198	29,3	2 677	4,9	7 667	2,9	42,4	14,8
Kokku	5 322	1 082	345	2 074	1823	25,0	24 607	4,6	74 992	3,05	36,2	11,9
Sänna	236	101	35	251	88	22,7	2 690	11,4	2 028	0,75	8,1	10,7

Raamatukogudes on avaliku kasutusega internetipunktid, mis võimaldavad saada vaba juurdepääsu avalikule teabele ja aitavad kaasa kaugtöö arengule. Raamatukogud on lisaks oma põhifunktsioonile ka sotsiaalse suhtlemise kohad. Seal korraldatakse üritusi, erinevaid koolitusi ja õpitubasid.

Järeldused:

- Raamatukogude arv hallatavate asutustena on liiga suur, tarbijaskond pea kõikides teenuskohtades väike ja külastatavus lahtioleku kestvuse suhtes madal.
- Soovitav on asutuste ühendamine kultuurivaldkonna asutusega või mitmes kohas püsivalt avatud raamatukogu teenuse pakkumise lõpetamine ja piirkondlike raamatukogude moodustamine või töökohtade ühildamine.

2.2.7. Sotsiaalasutused

Rõuge vallas on kolm sotsiaalasutust:

- Rõuge Hooldekodu on üldhooldusteenust pakkuv hooldekodu Rõuge alevikus;
- Mõniste hooldekodu „Pihlakobar“ on üldhooldusteenust ning toetatud elamise ja igapäevaelu toetamise teenust pakkuv hooldekodu Mõniste teenuskeskuse hoones;
- Misso Sotsiaalkeskus Misso alevikus pakub eluruumi tagamise teenust ning koduteenust.

Hooldekodude eesmärgiks on turvalise keskkonna ja toimetuleku tagamine täisealisele isikule, kes tervises seisundist, tegevusvõimest või elukeskkonnast tulenevatel põhjustel ei suuda kodustes tingimustes ajutiselt või püsivalt iseseisvalt toime tulla. Vallas on kokku 48 hooldekodu teenuskohta, 14 eluruumi tagamise teenuse kohta, 8 toetatud elamise teenuse kohta ja 10 igapäevaelu teenuse kohta (tabel 15).

Tabel 15. Asutuste osutatavad sotsiaalteenused

	Rõuge	Mõniste	Misso	Kokku
üldhooldusteenus	27	21		48
eluruumi tagamise teenus			14	14
toetatud elamise teenus		8		8
igapäevaelu toetamise teenus		10		10

Teenuseid osutatakse eelkõige vanematele vanuserühmadele. 65 eluaastat ja vanemaid elanikke on vallas enam kui 1 200 ja nad moodustavad 22% valla elanikkonnast. Vanemaid kui kaheksakümmend eluaastat on enam kui 350 ja nad moodustavad 7% elanikkonnast. Kõige väiksem on eakate osakaal Rõuge piirkonnas ja kõige suurem Misso piirkonnas (tabel 16).

Tabel 16. Eakad Rõuge valla piirkondades 2019 (Rahvastikuregister)

	Haanja	Misso	Mõniste	Rõuge	Varstu	Kokku
65+	230	119	211	433	225	1218
Osakaal	23%	26%	25%	20%	22%	22%
80+	68	37	59	136	66	366
Osakaal	7%	8%	7%	6%	6%	7%

Rõuge hooldekodu on 27 voodikohaga üldhooldekodu ajutiseks või alaliseks elamiseks eakatele ja erivajadusega isikutele, kes ei tule iseseisva elamisega toime. Hooldekodu asub kahekorruselises majas, kus on ühe-, kahe- ja kolmekohalised toad. Üldkasutuses on söögisaal, puhkenurgad ajalehtede-, ajakirjade-, raamatute- ja televiisoriga, saun. Toiduvalmistamine ja pesupesemine toimub hooldekodus. Õendusabi on tagatud koduõendusteenustega. Ratastooliga ja liikumispuudega hoolealusele on treppidel liikumiseks trepironija. Hooldekoduga ühes hoones paiknevad perearstikeskus ja apteek ning töötavad veel massöör, juuksur ja maniküür-pediküür.

Rõuge hooldekodu on ehitatud korterelamusse, mis ei ole oma planeeringult ette nähtud ja ei ole kõige sobilikum üldhooldusteenuse pakkumiseks. Hoolduspäeva maksumused on järgnevad: üliraske hooldatav 23,40 €; raske hooldatav 22,70 €; kerge hooldatav 20,40 € ja hooldekodust eemal viibimise päeva maksumus 16,60 €.

Mõniste Hooldekodus Pihlakobar on 21 voodikohta, mis paiknevad Mõniste teenusekeskuse hoones II korrusel. Enamik tube on kahe ja kolme voodikohaga (üks tuba on nelja voodikohaga). Üldkasutuses on söögisaal, puhkenurgad ajalehtede, ajakirjade, raamatute ja televiisoriga. Majas on ka saun.

Toiduvalmistamine ja pesupesemine toimuvad hooldekodus. Ratastooliga ning liikumispuudega hoolealusele on treppidel liikumiseks trepironija. Hoone I korrusel asub raamatukogu ja perearstikeskus, õendusabi on tagatud koduõendusteenusega. Ühe korra nädalas käib majas massöör ja juuksur. Hoolduspäeva maksumus on 21 eurot, eemal viibimise päev 16,50 eurot.

Hooldekodu osutab ka toetatud elamise ja igapäevaelu toetamise teenust. Teenusekeskuse III korrusel asuvad toad toetatud elamise klientidele, tegevused toimuvad I korrusel asuvas päevakeskuses. Hooldekodul on sotsiaalkindlustusametiga sõlmitud lepingud 8 toetatud elamise teenusekoha ja 10 igapäevaelu teenusekoha kohta.

Misso Sotsiaalkeskus asub kortermajas Misso alevikus ning pakub eakatele ja puuetega inimestele eluruumi tagamise teenust ning ööpäevaringselt pakuvad hooldustöötajad koduteenust ning abi erinevate hooldustoimingute tegemisel. Sotsiaalkeskuskuses on kohti kokku 14-le inimesele. Sotsiaalkeskuse ruumid on amortiseerunud ning kaasaegsetele olmetingimustele mittevastavad.

2019. aasta mai seisuga on Rõuge hooldekodus järjekorras 8 inimest, Mõniste hooldekodus 3 inimest ja Misso sotsiaalkeskuses 1 inimene - kokku 12 inimest. Väljaspool Rõuge valda on teadaolevalt hooldusel 22 inimest.

Järeldused:

- hooldekodud on väikesed, kuid tulevad omadega majanduslikult enam-vähem toime.
- arvestades Misso Sotsiaalkeskuse kinnisvara seisukorda ja seda, et asutuse tegelik tegevus ei vasta sotsiaalkeskuse profiilile (on sisult hooldekodu), ei tohiks vallal sellisel kujul asutust olla;
- Rõuge hooldekodu tegutseb asutuse tegevusprofiili jaoks ebaefunktsionaalses hoones, soovitatav on kaaluda tegevuse asukoha muutmist;
- valdkonna teenusevajadus tulevikus on pigem kasvav, mistõttu võib olla otstarbekas suurema hooldusasutuse rajamine, võimalusel koostöös erasektoriga. Samas peab aga arvestama, et lähipiirkonnas on ka teisi suuri hoolekandeesutusi (nt Vastseliinas).

3. ASUTUSTE EELARVED JA TÖÖTAJAD

3.1. Valla eelarvepositsioon

Valla teenuste ja nende osutamiseks kasutatava kinnisvara seisukohalt on olulise tähtsusega valla olemasolev ja tuleviku finantsvõimekus.

Rõuge valla põhitegevuse maht on suurusjärgus 8 miljonit eurot. Poole tuludest moodustavad maksutulud, 40% saadavad toetused ja natuke enam kui 10% tulud kaupade ja teenuste müügist. Võrreldes Eesti keskmisega on maksutulude osakaal eelarves oluliselt madalam ja toetuste osakaal sellevõrra kõrgem.

Kuludest enam kui poole moodustavad tööjõukulud ja enam kui kolmandiku majandamiskulud. Antud toetuste osakaal on võrreldes Eesti keskmisega madalam, jäädes alla 10%, seevastu majandamiskulude osakaal oluliselt kõrgem (tabel 17).

Tabel 17. Rõuge valla põhitegevuse tulud ja kulud (2018 täitmine ja 2019 eelarve)

Põhitegevuse tulud	Eesti 2018	Rõuge 2018	Rõuge 2018	Rõuge 2019
Maksutulud	60%	46%	3 931 102	4 147 308
<i>Füüsilise isiku tulumaks</i>	56%	41%	3 592 851	3 807 468
<i>Maamaks</i>	3%	4%	338 252	339 840
Tulud kaupade ja teenuste müügist	10%	11%	855 964	879 195
Saadavad toetused tegevuskuludeks	29%	44%	3 414 926	3 188 601
<i>Tasandusfond</i>	5%	9%	769 752	798 200
<i>Toetusfond</i>	21%	27%	2 310 957	2 151 767
<i>Muud saadud toetused tegevuskuludeks</i>	4%	7%	334 217	238 634
Muud tegevustulud	1%	0%	14 168	25 490
Kokku			8 216 159	8 240 594
sh ühinemistoetus			750 000	375 000
Põhitegevuse kulud	Eesti 2018	Rõuge 2018	Rõuge 2018	Rõuge 2019
Antud toetused tegevuskuludeks	12%	8%	-495 607	-490 119
<i>Sotsia labitoetused ja muud toetused</i>	4%	6%	-315 992	-368 199
<i>Sihtotstarbelised toetused tegevuskuludeks</i>	6%	1%	-123 509	-79 970
<i>Mittesihtotstarbelised toetused</i>	2%	1%	-56 106	-41 950
Muud tegevuskulud	88%	92%	-6 863 930	-7 557 689
<i>Tööjõukulud</i>	53%	52%	-4 031 128	-4 440 433
<i>Majandamiskulud</i>	31%	39%	-2 532 426	-3 046 776
<i>Muud kulud</i>	4%	1%	-300 377	-70 480
Kokku			-7 359 538	-8 047 808
Põhitegevuse tulem	14,2%	10,4%	856 622	192 786
Ilma ühinemistoetuseta (%)			1,4%	2,3%

Põhitegevuse tulem Rõuge valla eelarves on väga väike, alla 200 tuhande euro – aastal 2018 1,4% ja aastal 2019 2,3% põhitegevuse tuludest. 2018. ametlik näitaja on moonutatud, kuna investeerimistegevuseks planeeritud ühinemistoetus 750 000 eurot sisaldub põhitegevuse tulude eelarves. 2019. aastal sisaldub ühinemistoetus suuruses 375 000 eurot juba investeerimistegevuse tuludes.

Eelarvega planeeritud võlakoormus 2019. aasta lõpu seisuga on 3,1 miljonit eurot ja likviidsete varade jääk ligi miljon eurot. Seega on netovõlakoormus 2,1 miljonit eurot (määr 25%) ja

maksimaalne netovõlakoormus 4,9 miljonit eurot (60%) ehk teoreetiline laenuvõime on ligi 3 miljonit eurot. Samas tuleb arvestada, et olemasolevad likviidsed varad on juba planeeritud investeringuteks - valdavalt veel kasutamata ühinemistoetus (Rõuge Rahvamaja ehitus jm). Ja mis veel olulisem – olemasoleva põhitegevuse kulude-tulude struktuuri ja tulemiga ei oleks Rõuge vald võimeline uusi laene teenindama.

Vähegi arvestatava investeerimisevõimekuse saavutamiseks on vaja oluliselt parandada Rõuge valla eelarvepositsiooni. Põhitegevuse 10%lise tulemi saavutamiseks on vajalik kulude vähendamine enam kui pool miljonit eurot. Investeerimis- ja finantseerimistegevuse maksimaalseks võimendamiseks ehk vähemalt 16%lise tulemi saavutamiseks enam kui miljon eurot.

3.2. Asutuste eelarved ja töötajate koosseis

Vallavalitsuse kulude maht on kokku ligi 3 miljonit eurot (37% kuludest), sellest kolmandik on tööjõukulu ja kaks kolmandikku majandamiskulu (tabel 18).

Tabel 18. Vallavalitsuse kulud

	Valla- valitsus	Kantselei	Arendus- osakond	Majandus- osakond	Haridus- osakond	Kultuuri- osakond	Sotsiaal- osakond	Kokku
Kulud kokku	-257 874	-143 440	-139 550	-1 091 888	-670 754	-88 880	-554 604	-2 946 990
Tööjõukulud	-177 800	-140 290	-104 360	-313 110	-71 580	-47 280	-253 160	-1 107 580
Majandamiskulud	-80 074	-3 150	-35 190	-778 778	-599 174	-41 600	-301 444	-1 839 410
Hoonete majandamiskulu	-15 840	0	-290	-127 340	0	-12 460	-73 350	-229 280
Rajatiste majandamiskulu	0	0	0	-361 048	0	-7300	0	-368 348
Tööjõukulude osakaal	69%	98%	75%	29%	11%	53%	46%	38%
Kinnisvarakulude osakaal	6%	0%	0%	12%	0%	14%	13%	8%

Vallavalitsuse struktuuris kuues osakonnas on kokku 55 täiskoha jagu ameti- ja töökohti (2019. aasta märtsis toimus viimane vallavalitsuse struktuuri muutmine). Suurima isikkoosseisuga on majandusosakond ja sotsiaalosakond (tabel 19). Majandusosakonnas on mitmeid töökohti, mis ilmingimata ei pea olema vallavalitsuse struktuuris - kalmistuvahid, bussijuhid, traktorist ja rajameister. Soovitav on kaaluda haldusülesande andmist valla kommunaalteenustele ja töökohtade üleviimist sinna. Samuti on valla töötajatena arvestatud kolm struktuurivälist ametikohta, mis on seotud Viitina ja Nursi külakeskustega.

Tabel 19. Töökohad vallavalitsus struktuuris

	Ameti ja töökohad (koormus)	Teenuskeskustes
Kantselei		6
Arendusosakond		4
Majandusosakond		21,5
Haridus- ja kultuuriosakond		3
Sotsiaalosakond		14,85
Finantsosakond		5
Kokku		54,4
		15,5

Teenuskeskustes on 15,5 töökohta, neist kaheksa on sotsiaalvaldkonna töötajad. Enim töökohti on Haanja teenuskeskuses. Teenuskeskuste hoonete majandamiskulu on u 15 000 eurot aastas (tabel 20).

Tabel 20. Teenuskeskuste töötajate koosseis ja kulud

	Haanja teenuskeskus	Misso teenuskeskus	Mõniste teenuskeskus	Varstu teenuskeskus	Kokku
Haldusspetsialist	1			1	2
Raamatupidaja	1		1		2
Sotsiaaltöötaja	1		1	1	4
Sotsiaalhooldustöötaja	1		1	1	4
Põhitegevus kokku	4	3	3	2	12
Koristaja	1			1	2
Majandustöötaja				1	1
Remondi- ja haljastustöötaja	0,5				0,5
Tugitegevus kokku	1,5			2	3,5
Kinnisvara majandamiskulu	-3 370	-4 432	-3 223	-3 729	-14 754

Vallavolikogu tööjõukulud on 71 240 eurot, mis jaguneb ligikaudu pooleks 27 volikogu liikme hüvitise ja üheksas komisjonis osaleva 100 komisjoni liikme hüvitiste vahel. Majandamiskulud on 1 850 eurot.

Lasteaedade kulude maht on 830 tuhat eurot aastas, sellest 80% moodustavad tööjõukulud ja 8% (70 tuhat) hoonete majandamiskulud. Koosseisudes on kokku 43 töökohta, pooled neist on Rõuge lasteaias. Töökohtade koosseis on kõige optimaalsem Mõnistes, kus kahe rühma peale on tööl 2,2 õpetajat ja 2 õpetaja abi. Arvestades, et kõikides lasteaeades peale Rõuge on rühmad alatäitunud, ei ole kolme või enama õpetaja/õpetaja abi hoidmine rühma kohta otstarbekas (Varstu, Haanja, Misso). Keskmise arvestusliku kohamaksumus on 4 329 eurot. Kõige madalam on see Mõnistes (3 569 €), keskmisest väiksem ka Haanjas ja Rõuges, kõrgem Varstus ja Missos (tabel 21).

Tabel 21. Lasteaedade töötajate koosseis ja kulud

	Haanja Kool	Misso Kool	Mõniste Kool	Rõuge Lasteaed	Varstu Kool	Kokku
Tulud	12 930	3 380	8 540	42 870	6 610	74 330
Kulud	-122 670	-69 150	-89 000	-424 530	-125 520	-830 870
Tulem	-109 740	-65 770	-80 460	-381 660	-118 910	-756 540
Tööjõukulud	-99 130	-61 020	-72 250	-341 200	-94 770	-668 370
Majandamiskulud	-23 540	-8 130	-16 750	-83 330	-30 750	-162 500
Kinnisvara majandamiskulu	-6 680	-7 530	-5 435	-37 730	-10 050	-67 425
Tööjõukulude osakaal	81%	88%	81%	80%	76%	80%
sh kinnisvarakulude osakaal	5%	11%	6%	9%	8%	8%
Põhitegevuse töökohad	6,1	3,0	4,2	19,1	7,0	39
Majandustegevuse töökohad	0,0	0,0	1,0	2,4	0,0	3
Töökohad kokku	6,1	3,0	5,2	21,5	7,0	43
Laste arv	27	10	21	84	21	163
Arvestuslik kohamaksumus	3 785	6 112	3 569	4 234	5 318	4 329

Koolide kulud on 2,2 miljonit eurot aastas, riigi poolt eraldatav toetusfond hariduskulude katteks 1,3 miljonit. Valla kulud koolide pidamisele on 920 tuhat, sellest majandamiskulud 450 tuhat, sh kinnisvara majandamiseks 150 tuhat ja personalikuludeks 470 tuhat. Koolides on kokku 106 töökohta, kolm neljandikku nendest on seotud õppetegevuse korraldamisega. Kuna vallas on viis kooli, seejuures neli neist väikese õpilaste arvuga, siis ei kata toetusfondi rahastus täies mahus õpetajate palgakulusid, mida vald maksab juurde 110 tuhat eurot aastas. Arvestades õpilaste arve koolides, arvestuslikke kohamaksumusi ja demograafilisi trende, on kiiremas korras otstarbekas teha muutusi koolivõrgus (tabel 22).

Tabel 22. Koolide töötajate koosseis ja kulud

	Haanja Kool	Misso Kool	Mõniste Kool	Rõuge Põhikool	Varstu Kool	Kokku
Tulud	250 942	12 810	243 532	566 337	229 573	1 303 194
Kulud	-439 562	-66 335	-475 122	-814 617	-429 173	-2 224 809
Tulem	-188 620	-53 525	-231 590	-248 280	-199 600	-921 615
Tööjõukulud	-364 105	-46 394	-380 722	-661 513	-330 349	-1 783 083
sh vallaeelarvest õpetajate palkadeks	-29 700	-12 000	-42 400	0	-26 000	-110 100
Majandamiskulud	-75 457	-20 141	-98 750	-153 604	-98 824	-446 776
sh kinnisvara majandamiskulu	-31 000	-7 280	-39 070	-47 650	-27 350	-152 350
Tööjõukulude osakaal	83%	70%	80%	81%	77%	80%
Kinnisvarakulude osakaal	7%	11%	8%	6%	6%	7%
Põhitegevuse töökohad	15,0	2,5	15,6	29,5	14,0	77
Majandustegevuse töökohad	4,7	2,5	7,0	9,8	5,0	29
Töökohad kokku	19,7	5,0	22,6	39,3	19,0	106
Õpilaste arv	65	3	60	191	62	381
Arvestuslik kohamaksumus	2 504	15 683	3 060	1 090	2 726	2 023

Rõuge Avatud Noortekeskuses on kaheksa tegevuskoha peale kokku 8,3 töökohta, 7,5 neist noorsootöötajad. Asutuse kulud on 145 tuhat eurot aastas, ligi kolmveerand sellest on tööjõukulu. Kinnisvara majandamiskulu on tagasihoidlik, samas tuleb siin arvestada, et Nursi ja Viitina noortetubade vastavad kulud on kaetud vallavalitsuse eelarvest (tabel 23).

Tabel 23. Noortekeskuse kulud ja töötajate koosseis tegevuskohtade lõikes

	Kokku	Rõuge	Haanja	Misso	Mõniste	Varstu	Ruusmäe	Nursi	Viitina
Põhitegevuse kulud	-145 005	-71 697	-21 184	-7 301	-13 217	-7 123	-9 728	-5 234	-9 521
Tööjõukulud	-107 040	-52 690	-13 423	-5 234	-10 469	-5 234	-5 234	-5 234	-9 521
Majandamiskulud	-37 965	-19 006	-7 761	-2 067	-2 748	-1 889	-4 494	0	0
Kinnisvara majandamiskulu	-12 290	-5 447	-2 753	-628	-515	-1 001	-1 946	0	0
Tööjõukulude osakaal	74%	73%	63%	72%	79%	73%	54%	100%	100%
Kinnisvarakulude osakaal	8%	8%	13%	9%	4%	14%	20%	0%	0%
Noorsootöö juht	1	1							
Noorsootöötaja	6,5	1,75	1	0,5	1	0,5	0,5	0,5	0,75
Majahoidja	0,8	0,5	0,3						
Kokku	8,3	3,25	1,3	0,5	1	0,5	0,5	0,5	0,75

Viies kultuuriasutuses on kokku 13,25 ametikohta, sh 5 juhti, 2,75 kunstilist juhti ja 5,5 majandamistöökoha. Arvestades hoonete kasutusaktiivsust ei ole sellises mahus töökohtade olemasolu otstarbekas. Asutuste kulud kokku on 173 tuhat eurot aastas, sellest pisut enam kui pool moodustavad tööjõukulud ja 19% majandamiskulud. Omatulud on tagasihoidlikud (tabel 24).

Tabel 24 .Kultuuriasutuste kulud ja töötajate koosseis

	Haanja Rahvamaja	Misso Rahvamaja	Mõniste Rahvamaja	Ruusmäe Rahvamaja	Rõuge Rahvamaja	Varstu Kultuurikeskus	Kokku
Põhitegevuse tulud	3 000	2 300	3 800	3 000	4 400	4 500	21 000
Põhitegevuse kulud	-42 430	-52 150	-69 160	-18 190	-61 120	-85 320	-328 370
Tulude osakaal	7%	4%	5%	16%	7%	5%	6%
Tööjõukulud	-27 150	-25 920	-36 150	-7 350	-35 730	-41 220	-173 520
Majandamiskulud	-15 280	-26 230	-33 010	-10 840	-25 390	-44 100	-154 850
Kinnisvara majandamiskulu	-4 470	-6 980	-16 800	-5 070	-7 740	-22 750	-63 810
Tööjõukulude osakaal	64%	50%	52%	40%	58%	48%	53%
Kinnisvarakulude osakaal	11%	13%	24%	28%	13%	27%	19%
Juhataja	1	1	1		1	1	5
Kunstiline juht			1		0,75	1	2,75
Majahoidja/koristaja	1	1	1	0,5	1	1	5,5
Kokku	2,0	2,0	3,00	0,5	2,75	3,0	13,25

Vald rahastab kultuuritegevuse arvelt veel kolme tegevuskohta ja ühte organisatsiooni: Viitina ja Nursi külakeskuste 3 töökohta ja ülalpidamiskulusid ning Rogosi mõisa majandamist. Sihtostarbelist toetust saab MTÜ Sänna Kultuurimõis (tabel 25).

Tabel 25 .Muu kultuuritegevuse rahastus

	Viitina Külakeskus	Rogosi mõis	Nursi Külakeskus	Sänna Kultuurimõis	Kokku
Põhitegevuse tulud	0	1 000	0	0	1 000
Põhitegevuse kulud	-41 000	-18 560	-15 740	-1 420	-76 720
Sihtfinantseerimine	0	0	0	-21 840	-21 840
Tööjõukulud	-29 060	-2 170	-8 670	0	-39 900
Majandamiskulud	-11 940	-16 390	-7 070	-1 420	-36 820
Kinnisvara majandamiskulu	-10 160	-11 000	-6 990	-1 420	-29 570
Tööjõukulude osakaal	71%	12%	55%	0%	52%
Kinnisvarakulude osakaal	25%	59%	44%	100%	39%
Koristaja	0,5		0,5		
Kütja	1		0,5		
Majahoidja	0,5				
Kokku	2	0	1	0	0

Üheteistkümnes valla asutusena tegutsevas raamatukogus on kokku 10,5 raamatukogu juhataja töökohta ehk kõikides raamatukogudes peale Luutsniku on täiskohaga töötajad. Tööjõukulud on 110 tuhat eurot ja kinnisvara majandamiskulud 12 tuhat eurot aastas. Viimaste juures tuleb arvestada, et valdav osa raamatukogusid paikneb teiste asutustega samas hoones ning kulud eelarves ei pruugi olla täpselt jagatud (tabel 26). Arvestades teenuse tarbijaskonda ja asutuste paiknemist, ei ole kõikide asutuste säilitamine ja/või täistööajaga lahti hoidmine otstarbekas.

Tabel 26. Raamatukogude kulud ja töötajate koosseis

	Haanja	Krabi	Kuutsi	Luutsniku	Misso	Mõniste	Nursi	Ruusmäe	Rõuge	Varstu	Viitina	Sänna	Kokku
Põhitegevuse kulud	-14 200	-16 680	-16 020	-8 640	-13 480	-16 760	-13 750	-15 910	-18 490	-20 500	-14 760	-1 460	-170 650
Tööjõukulud	-10 280	-11 080	-10 600	-4 400	-9 710	-10 520	-10 240	-9 670	-10 470	-13 170	-10 240	0	-110 380
Majandamiskulud	-3 920	-5 600	-5 420	-4 240	-3 770	-6 240	-3 510	-6 240	-8 020	-7 330	-4 520	-1 460	-60 270
Kinnisvara majandamiskulu	-1 005	-1 305	-1 600	-1 470	-1 230	-1 200	0	-2 380	-100	-1 325	0	0	-11 615
Tööjõukulude osakaal	72%	66%	66%	51%	72%	63%	74%	61%	57%	64%	69%	0%	65%
Kinnisvarakulude osakaal	7%	8%	10%	17%	9%	7%	0%	15%	1%	6%	0%	0%	7%
Töötajate arv 2019	1,0	1,0	1,0	0,5	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	0,0	10,5

Hoolekandeaasutuste kulude maht on pool miljonit eurot aastas, kõik kolm asutust vajavad klientide pensionist jm omarahastusest puudujääva kohatasu katmiseks valla rahastust u 25 tuhat eurot aastas. Tööjõukulud moodustavad 70% kuludest, asutustes on töötajaid kokku 27 (tabel 27).

Tabel 27. Hoolekandeaasutuste kulud ja töötajate koosseis

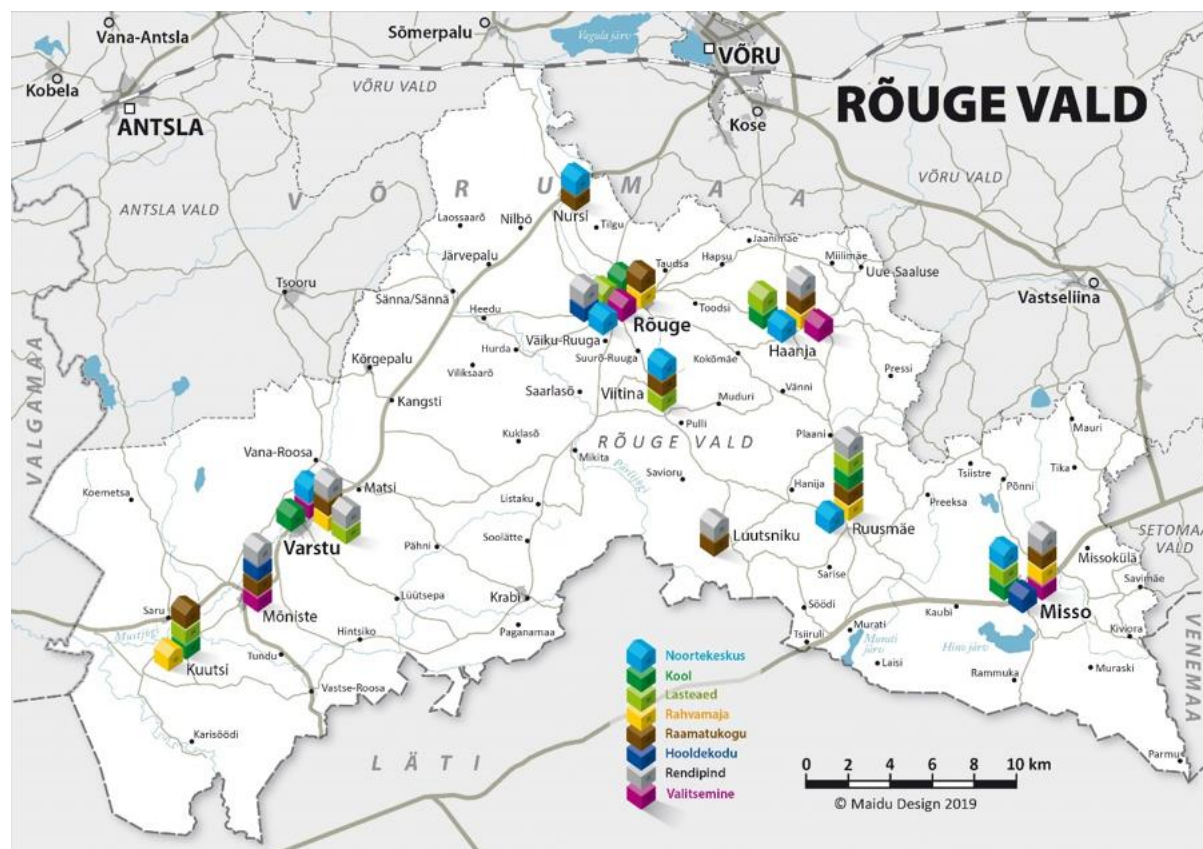
	Mõniste Hooledekodu	Rõuge Hooledekodu	Misso Sotsiaalkeskus	Kokku
Põhitegevuse tulud	170 830	200 390	53 400	424 620
Põhitegevuse kulud	-195 540	-225 600	-81 480	-502 620
Tulem	-24 710	-25 210	-28 080	-78 000
Tööjõukulud	-136 480	-145 980	-65 080	-347 540
Majandamiskulud	-59 060	-79 620	-16 400	-155 080
Kinnisvara majandamiskulu	-16 800	-27 300	-6 300	-50 400
Tööjõukulude osakaal	70%	65%	80%	69%
Kinnisvarakulude osakaal	9%	12%	8%	10%
Töötajad	8,5	12,4	6,0	27

Lähtuvalt valla eelarvepositsioonist, ei ole asutuste olemasoleva struktuuri ning töötajate koosseisuga jätkamine kestlik lahendus. Ettepanekud ümberkorralduste tegemiseks on esitatud viiendas peatükis.

4. TEENUSE OSUTAMISEKS KASUTAV KINNISVARA

4.1. Hoonete ja teenuste andmed

Rõuge vald osutab teenuseid kahekümne viies vallale kuulavas hoones kümnes asustusüksuses⁴. Hoonete paiknemine ja nendes osutatavad teenused on välja toodud joonisel 14.

Joonis 14. Rõuge valla kinnisvara teenuste alusel

Hoonete kogupind⁵ on enam kui 27 000 m², millest 25 000 m² on valla asutuste kasutuses ja u 2 000 m² on antud rendile või tasuta kasutusse erinevatele ettevõtetele ja organisatsioonidele. Kahekümne viiest hoonest seitse asub Haanja piirkonnas, kolm Misso piirkonnas, kolm Mõniste piirkonnas, kaheksa Rõuge piirkonnas ja neli Varstu piirkonnas. Hoonete pinnaandmed on esitatud tabelis 28.

Tabel 28. Rõuge valla asutuste kinnisvaraobjektid

Kinnisvaraobjekt	Piirkond	Hoonete pind asutuste kasutuses (m ²)	Pind asutuste kasutuses (m ²) v.a. sots	Hoonete kogupind (m ²)
Haanja teenuskeskus	Haanja	245,7	245,7	245,7
Haanja Kool	Haanja	1551,6	1551,6	1551,6
Haanja Rahvamaja	Haanja	573,3	573,3	603,3
Haanja noortemaja	Haanja	137,9	137,9	137,9

⁴ Mõniste noortemaja ja Krabi raamatukogu tegutsevad eraomanikele kuuluvatel üüritud pindadel ning raamatukoguteenuse osutamine Sännas on delegeeritud MTÜ-le Sänna Kultuurimõis, kellele samuti on üürile antud vallale kuuluv hoone.

⁵ Siin ja edaspidi suletud netopind

Rogosi mõis	Haanja	1473	1473	2498,9
Ruusmäe noortekoda	Haanja	75,4	75,4	75,4
Luutsniku Seltsimaja	Haanja	88	88	178,8
Misso teenuskeskus	Misso	1736,2	1736,2	1736,2
Misso Kool	Misso	1379	1379	1379
Misso Sotsiaalkeskus	Misso	777,1	0	777,1
Mõniste teenuskeskus	Mõniste	1008	208	1093,7
Mõniste Kool	Mõniste	2813,8	2813,8	2813,8
Mõniste Rahvamaja	Mõniste	692	692	692
Rõuge vallamaja	Rõuge	293,1	293,1	293,1
Rõuge Põhikool	Rõuge	3176	3176	3176
Rõuge Lasteaed	Rõuge	1205,2	1205,2	1205,2
Rõuge Rahvamaja	Rõuge	800	800	800
Rõuge Noortekeskus	Rõuge	329	329	329
Rõuge Hooldekodu	Rõuge	957,4	0	1252
Viitina mõis	Rõuge	882,2	882,2	882,2
Nursi külakeskus	Rõuge	645,8	645,8	645,8
Varstu teenuskeskus	Varstu	233,1	233,1	233,1
Varstu Kool	Varstu	2628,6	2628,6	2628,6
Varstu Lasteaed	Varstu	247,7	247,7	354,4
Varstu Kultuurikeskus	Varstu	1187	1187	1590,1
Kokku		25 136	22 602	27 173

Pinna suuruse vaates on pinda kõige enam Rõuge piirkonnas, kuid samas elaniku kohta on seda kõige vähem. Neljas teises piirkonnas on kõigis pinda enam-vähem samas suurusjärgus 3 900-4 500 m². Teisalt (kui sotsiaalasutused välja arvata) on tulenevalt väikesest rahvaarvust Missos pinda 6,8 m² elaniku kohta Haanjas, Varstus ja Mõnistes enamvähem võrdselt üle nelja (tabel 29).

Tabel 29. Kinnisvaraobjektid piirkondade lõikes

Piirkond	Hoonete kogupind (m ²)	Hoonete pind asutuste kasutuses (m ²)	Pind asutuste kasutuses (m ²) (v.a. sots)	Elanike arv	Pinda elaniku kohta asutustes	Asutuste pinda elaniku kohta v.a. sots
Rõuge	8 583	8 289	7 331	2150	3,9	3,4
Haanja	5 292	4 145	4 145	1015	4,1	4,1
Misso	3 892	3 892	3 115	461	8,4	6,8
Varstu	4 806	4 296	4 296	1024	4,2	4,2
Mõniste	4 600	4 514	3 714	829	5,4	4,5
Kokku	27 173	25 136	22 602	5479	4,6	4,1

Hoonetega seotud erinevate asutuste kulud ja töökohad (mõlemad liidetuna) on välja toodud tabelis 30. Kokku on valla asutustes 263 ameti- ja töökohta, neist 211 on seotud asutuste põhitegevusega, 27 majahoidja/koristaja kohta, 15 toitlustamisega seotud kohta ja 10 muu majandusvaldkonna töötaja kohta (majandusjuhataja, remondimees jms). Hoonete majandamiskulud kokku on enam kui 410 tuhat eurot aastas.

Tabel 30. Seotud kulud ja töökohad objektide lõikes⁶

	Põhitegevuse kulud	Tööjõukulud	Majandamiskulud	Kinnisvara majandamiskulu	Põhitegevuse töökohad	Majahoidja/ koristaja	Toitlustus	Muu majandustööaja	Töökohad kokku
Haanja Kool	-434 963	-359 054	-75 908	-29 690	14,96	2,4	1,8	0,5	19,66
Haanja noortemaja	-21 184	-13 423	-7 761	-2 753	1	0,3	0	0	1,3
Haanja Rahvamaja	-56 630	-37 430	-19 200	-5 475	2	1	0	0	3
Haanja teenuskeskus	-32 730	-25 589	-3 770	-4 600	5	1	0	0,5	6,5
Luutsniku									
Seltsimaja	-8 640	-4 400	-4 240	-1 470	0,5	0	0	0	0,5
Misso Kool	-142 786	-112 648	-30 338	-15 438	6,01	1	1,5	0	8,51
Misso									
Sotsiaalkeskus	-81 480	-65 080	-16 400	-6 300	6	0	0	0	6
Misso teenuskeskus	-59 027	-25 920	-26 230	-13 857	4	1	0	0	5
Mõniste Kool	-580 142	-463 572	-120 920	-46 105	20,8	3	3	2	28,8
Mõniste									
Rahvamaja	-69 160	-36 150	-33 010	-16 800	2	1	0	0	3
Mõniste teenuskeskus	-215 523	-147 000	-65 300	-21 223	10,5	1,25	1,7	0	13,45
Nursi külakeskus	-34 724	-24 144	-10 580	-6 990	1,5	0,5	0	0,5	2,5
Rogosi mõis	-179 929	-123 371	-56 559	-26 440	7,04	0,5	0	0	7,54
Ruusmäe noortekoda	-9 728	-5 234	-4 494	-1 946	0,5	0	0	0	0,5
Rõuge									
Hooldekodu	-225 600	-145 980	-79 620	-27 300	9,4	1	2	0	12,4
Rõuge Lasteaed	-424 530	-341 200	-83 330	-37 730	19,05	0,5	1,9	0	21,45
Rõuge									
Noortekeskus	-71 697	-52 690	-19 006	-5 447	1,75	0,5	0	0	2,25
Rõuge Põhikool	-814 617	-661 513	-153 604	-47 650	29,45	4,8	3	2	39,25
Rõuge Rahvamaja	-79 610	-46 200	-33 410	-7 840	2,75	1	0	0	3,75
Rõuge vallamaja	-14 878	-4 737	0	-10 142	38,35	0,5	0	0	38,85
Varstu Kool	-429 173	-330 349	-98 824	-27 350	14,04	3	0	2	19,04
Varstu									
Kultuurikeskus	-105 820	-54 390	-51 430	-24 075	3	1	0	0	4
Varstu Lasteaed	-125 520	-94 770	-30 750	-10 050	7	0	0	0	7
Varstu									
teenuskeskus	-28 192	-22 575	-1 889	-4 729	2,5	1	0	1	4,5
Viitina mõis	-65 281	-48 821	-16 460	-10 160	1,75	1	0	1	3,75
KOKKU	-4 311 564	-3 246 241	-1 043 033	-411 560	211	27	15	10	263

Piirkondade vaates on hoonete majandamiskulu ruutmeetri kohta kõige kõrgem Mõnistes (eeldatavalt seoses hoonete õliküttega) ja Rõuges, mõnevõrra madalamad Haanjas ja Varstus ning oluliselt madalam Missos, kus on soodne gaasikütte ja vähene kasutusaktiivsus (tabel 31).

Tabel 31. Objektidega seotud kulud piirkondade lõikes

	Põhitegevuse kulud	Tööjõukulud	Majandamiskulud	Kinnisvara majandamiskulu	Hoonete pind asutuste kasutuses (m ²)	Majandamiskulu eurot/ m ² aastas
Rõuge	-1 730 937	-1 325 285	-396 010	-153 258	8 289	-18,5
Haanja	-730 324	-558 791	-168 162	-71 144	4 145	-17,2
Misso	-296 773	-213 358	-76 738	-36 825	3 892	-9,5
Varstu	-688 705	-502 084	-182 893	-66 204	4 296	-15,4
Mõniste	-878 041	-657 191	-221 978	-84 643	4 514	-18,8
Kokku	-4 324 780	-3 256 709	-1 045 781	-412 075	25 136	-16,4

Tugiprotsesside vaates on koristajate arv olemasoleval kinnisvaral optimaalne, u 800 m² töötaja kohta (tabel 32). Misso kõrgem näitaja on põhjustatud asjaoludest, et sotsiaalkeskuses eraldi vastavat ametikohta ei ole ja teenuskeskuses on suure pindalaga vähekasutatav keldrikorrus.

⁶ Vallavalitsuse ja teenuskeskuste juures on välja toodud ainult tugiprotsesside töökohtadega seotud kulud

Rõuges asutustes on kolm eraldi kööki – koolis, lasteaia⁷ ja hooldekodus – kokku 6,9 töötajaga. Toitlustatavate koguarv jääb alla kolmesaja ja asutuste vahelised vahemaad ei ole suured. Kuigi vald on varasemalt nende ühildamise võimalust kaalunud ja leidnud, et see ei ole otstarbekas, siis on soovitatav seda perspektiivis veelkord teha.

Tabel 32. Kinnisvara korrashoiu ja toitlustamisega seotud töökohad piirkondades

	Põhitegevuse töökohad asutustes	Koristaja/ majahoidja piirkonnas	Toitlustus piirkonnas	Muu majandustöötaja	Hoonete pind asutuste kasutuses (m ²)	Pinda koristaja kohta
Rõuge	104	9,8	6,9	3,5	8 289	846
Haanja	30	5,2	1,8	1	4 145	797
Misso	17,01	2	1,5	0	3 892	1946
Varstu	26,54	5	0	3	4 296	859
Mõniste	34,3	5,25	4,7	2	4 514	860
Kokku	211,85	27,25	14,9	9,5	25 136	860

Mõniste piirkonnas on kaks kööki, 3 töötajaga kooli/lasteaia köök Kuutsil ja 1,7 töötajaga köök 4 km kaugusel hooldekodus. Toitlustatavate arv koolis jääb alla saja ning hooldekodus u 40 inimese kanti. Kuigi hooldekodu vajab toitlustamist ka nädalavahetustel, on soovitatav kaaluda toidu valmistamise koondamist Kuutsile ja töötajate arvu vähendamist.

Haanja kooli köök (1,8 töökohta) toitlustab ainult Haanja hoone õpilasi ja lasteaialapsi ehk alla 100 inimese. Misso 2 töökohaga köök toitlustab kolme kooliõpilast ja kümnet lasteaialast. Mõlemas on ilmselgelt efektiivsusvaru. Haanja kooli Ruusmäe õpikoha kooliõpilased ja lasteaialapsed saavad süüa eraettevõttele renditud mõisaköögist. Varstu kooliõpilased ja lasteaialapsed käivad söömas kultuurikeskuse ruumes rentnikuna tegutseva ettevõtte sööklas.

Rõuge piirkonnas on koolil majandusjuhataja ja remonditööline/heakorratöötaja, täiskohaga kütja Viitinas ja poole kohaga Nursi külakeskuses. Varstu piirkonnas on koolis majandusjuhataja ja remonditööline ning majandustöötaja teenuskeskuses. Mõniste piirkonnas on koolis majandusjuhataja ja valvur, Haanja piirkonnas remondimees/haljastustööline koolil ja teenuskeskusel kahasse.

Tugiprotsessides ümberkorralduste tegemist on otstarbekas vaadata koosmõjus optimeerimisettepanekutega viiendas peatükis.

Rõuge vallal on hallatavat kinnisvara kokku järgnevas koguses:

- 38 tühja kinnistut kogupindalaga 30 ha;
- 8 metsamaa kinnistut kokku 28,2 ha, sellest 23,9 ha on metsaga;
- 32 aiamaade ja kuuride kinnistut kogupindalaga 17 ha;
- 85 kinnistul valla hoonete ja rajatiste teenindusmaad kogupindalaga 146,5 ha;
- 79 kinnistul ligi 90 korterit kogupinnaga 4 239 m².

Valla tegevuseks mittevajalikud kinnistud ja korterid on otstarbekas võõrandada. Soovitatav on määratleda sotsiaaleluasemepindade eeldatav vajadus ja koondada need elukeskkonnana kestlikumatesse asukohtadesse. Pindade eraldamisel sotsiaaltöötajatel käsitleda valda tervikuna, mitte piirkonnapõhiselt.

⁷ Toitlustab ka Viitina rühma (ooted valmistatakse kohapeal) ja avatavat Nursi rühma

4.2. Seisukord ja investeerimisvajadus

Hoonete seisukorra hinnang on välja toodud tabelis 33. Hinnanguliselt on kümme hoonet 25st heas seisukorras, kolm täielikult ja kolm osaliselt amortiseerunud ning ülejäänud vahepealses seisukorras. Energiamärgis puudub üheksal hoonel, seitse neist on Haanja piirkonnas.

Tabel 33. Kinnisvaraobjektide hinnanguline seisukord

Piirkond	Objekt	Kinnisvara majandamiskulu	Hoonete kogupind (m ²)	Tegevus	Energiamärgis
Haanja	Haanja Kool	-29 690	1 552	Hea/Rahuldav	puudub
Haanja	Haanja noortemaja	-2 753	138	Hea	puudub
Haanja	Haanja Rahvamaja	-5 475	603	Hea	puudub
Haanja	Haanja teenuskeskus	-4 600	246	Rahuldav	puudub
Haanja	Luutsniku Seltsimaja	-1 470	179	Hea/Rahuldav	puudub
Misso	Misso Kool	-15 438	1 379	Hea	C
Misso	Misso Sotsiaalkeskus	-6 300	777	Amortiseerunud	D
Misso	Misso teenuskeskus	-13 857	1 736	Hea/Rahuldav	B
Mõniste	Mõniste Kool	-46 105	2 814	Hea/Rahuldav	puudub
Mõniste	Mõniste Rahvamaja	-16 800	692	Hea	D
Mõniste	Mõniste teenuskeskus	-21 223	1 094	Hea	B
Rõuge	Nursi külakeskus	-6 990	646	Hea/amortiseerunud	B
Haanja	Rogosi mõis	-26 440	2 499	Hea/amortiseerunud	puudub
Haanja	Ruusmäe noortekoda	-1 946	75	Väga hea	puudub
Rõuge	Rõuge Hooldekodu	-27 300	1 252	Rahuldav	G
Rõuge	Rõuge Lasteaed	-37 730	1 205	Hea	G
Rõuge	Rõuge Noortekeskus	-5 447	329	Hea	E
Rõuge	Rõuge Põhikool	-47 650	3 176	Hea	C/G/G
Rõuge	Rõuge Rahvamaja	-7 840	800	Amortiseerunud	E
Rõuge	Rõuge vallamaja	-10 142	293	Hea/Rahuldav	G
Varstu	Varstu Kool	-27 350	2 629	Hea	C
Varstu	Varstu Kultuurikeskus	-24 075	1 590	Rahuldav	F
Varstu	Varstu Lasteaed	-10 050	354	Hea/Rahuldav	E
Varstu	Varstu teenuskeskus	-4 729	233	Amortiseerunud	puudub
Rõuge	Viitina mõis	-10 160	882	Rahuldav /amortiseerunud	D
KOKKU	25	-411 560	27 173		Kokku 16 hoonel

Hoonete investeringuvajadusele hinnangu andmisel on lähtutud järgnevast;

- olemasoleva olukorra visuaalsest hinnangust konsultandi poolt;
- vallavalitsuse hinnangutest;
- eeldusest, et Rõuge vald soovib osutada teenuseid kvaliteetsete tingimustega kinnisvaral;
- eeldusest, et amortiseerunud ja halvas seisukorras hoonetele tehakse täielik rekonstrueerimine;
- eeldusest, et tööd on vaja ellu viia esimesel võimalusel või/kuni 10 aasta jooksul. Seejuures heas seisukorras hoonete taastusremondi jms vajadusi ei kalkuleerita;
- asjaolust, et maksumuste täpsusklassi on kindlasti võimalik lähteülesannete ja kalkulatsioonide alusel täpsustada.

Arvestuse kohaselt kuluks olemasolevate hoonete korrastamiseks vähemalt 12,5 miljonit eurot (tabel 34).

Tabel 34. Kinnisvaraobjektide hinnanguline investeeringuvajadus

Piirkond	Objekt	Investeeringu maksumus (eurot/m ²)	Investeering	Investeeringu sisu
Haanja	Haanja Kool	100	155 160	sanitaarremont
Haanja	Haanja noortemaja	0	0	
Haanja	Haanja Rahvamaja	350	211 155	lava, küttelehendus
Haanja	Haanja teenuskeskus	500	122 850	fassaad, sisetööd, katus
Haanja	Luutsniku Seltsimaja	0	0	
Misso	Misso Kool	0	0	
Misso	Misso Sotsiaalkeskus	1500	1 165 650	täielik rekonstrueerimine
Misso	Misso teenuskeskus	500	868 100	sisetööd, kelder, tehnosüsteemid?
Mõniste	Mõniste Kool	150	422 070	vana hoone sise- ja välistööd, küttesüsteem
Mõniste	Mõniste Rahvamaja	0	0	ühendada kooli uue küttesüsteemiga
Mõniste	Mõniste teenuskeskus	0	0	
Rõuge	Nursi kükakeskus	400	258 320	fassaad ja osaliselt sisetööd
Haanja	Rogosi mõis	1500	3 748 350	restaureerimine ja tehnosüsteemid
Haanja	Ruusmäe noortekoda	0	0	
Rõuge	Rõuge Hooldekodu	400	500 800	sisetööd
Rõuge	Rõuge Lastead	0	0	
Rõuge	Rõuge Noortekeskus	0	0	
Rõuge	Rõuge Põhikool	0	0	
Rõuge	Rõuge Rahvamaja	0	2 000 000	uue hoone ehitus
Rõuge	Rõuge vallamaja	1300	381 030	fassaad, sisetööd ja 3 korrus
Varstu	Varstu Kool	0	0	
Varstu	Varstu Kultuurikeskus	800	1 272 080	fassaadi soojustus, tehnosüsteemid
Varstu	Varstu Lastead	250	88 600	ventilatsiooni paigaldus
Varstu	Varstu teenuskeskus	800	186 480	
Rõuge	Viitina mõis	1300	1 146 860	sise- ja välistööd, tehnosüsteemid
KOKKU	25		12 527 505	Kokku 14 hoones

Kõige enam vajaks investeeringuid Rõuge ja Haanja piirkonna hooned, mõlemad enam kui 4 miljonit, kõige vähem Mõniste - ainult vana koolihoone ja selle küttesüsteem (tabel 35).

Tabel 35. Investeeringuvajadus piirkondade lõikes

	Investeeringuvajadus
Rõuge	4 287 010
Haanja	4 237 515
Misso	2 033 750
Varstu	1 547 160
Mõniste	422 070
Kokku	12 527 505

Ühinemislepinguga kavandati ühinemistoetusest finantseerida investeeringuid mahus 1 555 000 eurot, sh Haanja rahvamaja lava - 45 000, Mõniste koolihoone soojustamine - 160 000, Rogosi mõisa renoveerimis/remonditööd - 100 000, Rõuge rahvamaja rekonstrueerimine - 500 000, Mõniste teenuskeskuse hoone lift - 85 000, koolivõrgu optimeerimine (kool, lastead, noortekeskus) Missos 330 000, Varstu alevikusisene kergliiklustee – 250 000 ja muud rajatised 85 000 eurot. Nimekiri oli üleplaneeritud. 2019. aasta jaanuari seisuga ei ole ühtegi nendest ellu viidud ja ühinemistoetuse kasutamata jääk on u 1 045 000 eurot.

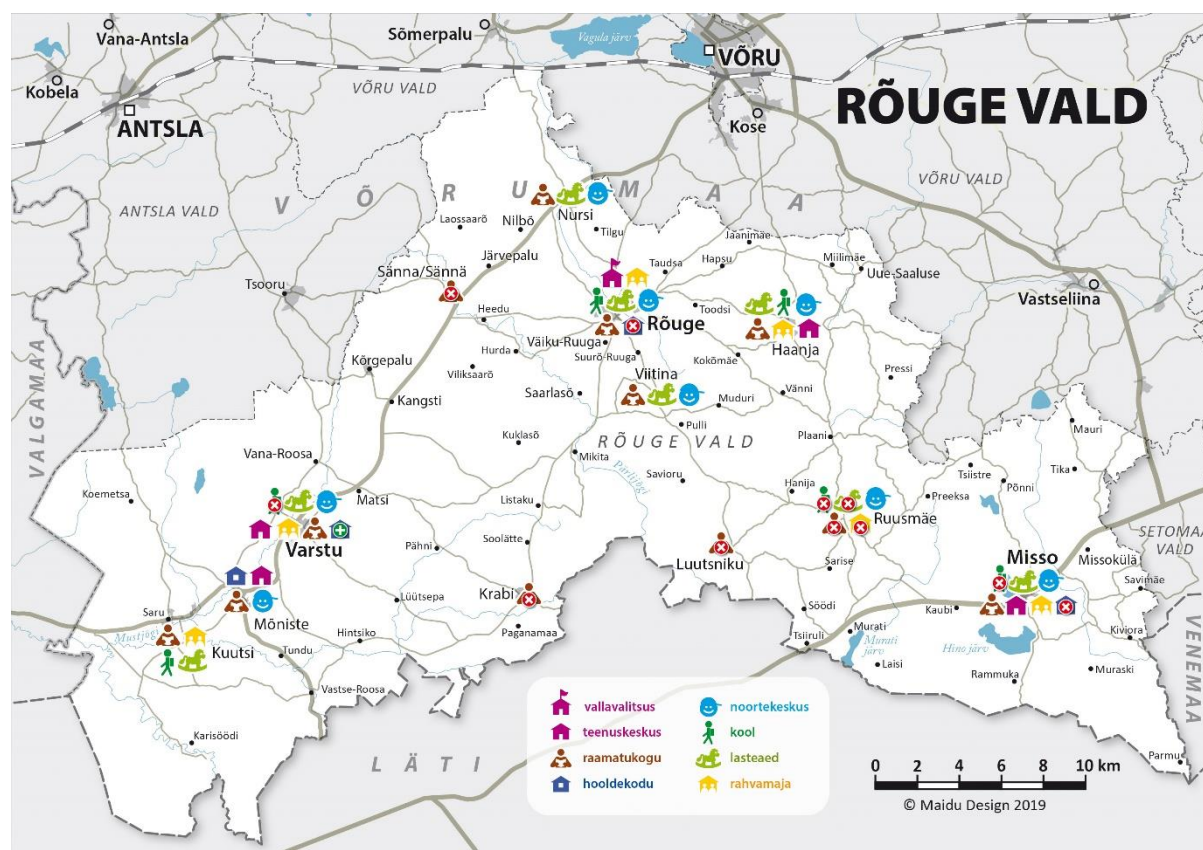
Arvestades valla finantspositsiooni, et ole olemasoleva põhitegevuse tulemi juures sellises mahus investeeringute elluviimine kümne aasta jooksul võimalik. Piisava rahalise suurusega toetusmeetmeid selliste funktsioonidega hoonete investeeringuvajaduse katmiseks lõppeval programmiperioodil ei olnud ja on vähetõenäoline, et tuleb ka järgneval (v.a. hooldusasutuste tegevusega seonduvad rahastusvõimalused). Rõuge vald ei ole võimeline olemasolevaid hooned parendama tempos, kui suur on nende väärtuse langus ja tagama investeeringuid olemasoleva seisukorra säilitamiseks.

5. OPTIMAALSE PIIKONDLIKU STRUKTUURI KUJUNDAMINE

5.1. Teenuste korralduse lahendused piirkondades

Lahendamaks eelpool kirjeldatud kitsaskohti, on järgnevalt esitatud ettepanekud teenuste optimeerimiseks vallas. Ettepaneku kujundamisel on eelduseks, et võimalusel jätta teenus asukohas alles ja/või ühendada alakoormatud tökohad muu funktsiooniga töökohtadega.

Ümberkorralduste mõjul valla osutatavate teenuse arv kohtadel väheneb. Teenuste osutamise asukohad tulevikuvaates on välja toodud joonisel 15.

Joonis 15. Teenused peale ümberkorraldusi

Piirkondades on ümberkorralduste vajadus erinev:

- **Vallakeskus Rõuge** on ainus piirkond, kus rahvaarv ei ole viimase 15 aasta jooksul vähenenud. Vajadus suurteks ümberkorraldusteks piirkonnas puudub. Olemasolevad haridusasutused on kestlikud. Eelkõige tuleb pöörata tähelepanu teenuste korraldusele Viitina ja Nursi külakeskustes, kus mõlemas hoones võiks olla ainult 1 nn perenaine, kellel on pädevus erinevate teenuste osutamiseks.
- **Kuutsi-Mõniste-Varstu teenuspiirkond** on kahaneva rahvaarvuga, mis on täna ja tulevikus piisav ainult ühe kestliku põhikooli pidamiseks. Kodulähedase lasteaia olemasolu on loomulik. Raamatukogude ja noortekeskuste osutatavate teenuste maht vajab kärpimist. Asutuste kasutuses oleva kinnisvaraobjektide arv ja investeeringuvajadus on liiga suur, pinnakasutus on ebaefektiivne.
- **Haanja teenuskeskus** on pigem kahanev, kuid geograafilisest logistilisest vaatepunktist lähtuvalt eraldi piirkond. Elanike arv ja paiknemine ei võimalda jätkata teenustega kahes

keskuses (Haanja ja Ruusmäe). Rogosi mõisa omamine ei ole valla teenuste osutamise ja majandusliku toimetuleku seisukohalt otstarbekas.

- **Misso teenuspunktis** puudub teenuste tarbijaskond, asutuste kasutuses olevate hoonete arv ja investeeringuvajadus on liiga suur, pinnakasutus ebaefektiivne. Üldhariduskool tuleb sulgeda, lasteaia olemasolu on vajalik. Kõik pakutavad teenused tuleb koondada ühte kohta ja hoones võiks olla ainult 1 nn perenaine, kellel on pädevus erinevate teenuste osutamiseks.

5.2. Võimalikud optimeerimisprojektid

Arvestades, et ümberkorralduste elluviimine ei toimu eelduste kohaselt korraga ühe paketina, on teenuste ja kinnisvara optimeerimise võimalused lähtuvalt analüüsi järeldustest esitatud eraldi projektidena (millest osa on küll omavahel seotud). Lühidalt on kirjeldatud nende elluviimise vajadust, eeldusi ja mõjusid.

Peamised ümberkorraldused on järgnevad:

1. Misso Kooli tegevuse lõpetamine
2. Misso Sotsiaalkeskuse tegevuse lõpetamine
3. Varstu Kooli (alternatiiv Mõniste) tegevuse lõpetamine
4. Varstu Kultuurikeskuse tegevuse lõpetamine olemasolevas hoones
5. Rõuge hooldekodu ümberkorraldamine
6. Rogosi mõisas valla tegevuste lõpetamine
7. Raamatukogude tegevuse ümberkorraldamine
8. Kultuuritegevuse ümberkorraldamine
9. Lasteaedade töökorralduse muutmine
10. Ümberkorraldused vallavalitsuse struktuuris
11. Muud ettepanekud

1. Misso Kooli tegevuse lõpetamine

Misso piirkonnas puudub tänasel päeval ja ka tulevikus piisav nõudlus üldhariduskooli pidamiseks. Olemasoleva õpilaste arvuga (3 last) ei ole kooli pidamine ei majanduslikult ega ka sisult otstarbekas. Valdav osa piirkonna õpilastest (9 last) õpib Vastseliina Gümnaasiumis. Kooli tegevus tuleks lõpetada esimesel võimalusel (õppeaastast 2020/2021). Vajadusel tuleb muuta ühinemislepingut.

Arvestades geograafilist asukohta ning kaugusi teistest keskustest, on kodulähedane lasteaed vajalik piirkonnas säilitada. Selleks võiks kohandada kasutusest väljas ruumid Misso teenuskeskuses. Kohandada tuleb ruumid ühele liitrühmale (kuni 100 m²), lisaks ka köök söögi valmistamiseks ja mänguväljak. Hinnanguline investeeringu maksumus on 60 000 eurot. Lasteaia säilitamine eraldiseisva asutusena ei ole otstarbekas, tegu võiks olla Haanja või Rõuge lasteaia filiaaliga.

Kuigi koolihoone on uus, valminud 2008. aastal, on kinnistu Riia mnt 15 (1,5 ha) mõistlik müüa. Asukoht Pulli järve kaldal ja hoone seisukord võib olla positiivseks müügiargumendiks (sobiv nt puhkekodu rajamiseks). Vallavalitsuse info kohaselt on huvi kinnistu soetamiseks üles näidanud mitmed osapooled, seega on võimalik ka ühekordse tulu saamine, mis võimaldaks katta nt lasteaiaühik ümberpaigutamisega kaasnevaid kulusid.

2019. aasta eelarves on kooli kulud kokku 66 000 eurot, tuluks haridustoetus u 16 000 eurot. Arvestades vajadusega säilitada koka töökoht lasteaias (sisaldub kooliosa kuludes) vähenevad valla kulud kooli tegevuse lõpetamisega u 40 000 euro võrra aastas.

2. Misso Sotsiaalkeskuse tegevuse lõpetamine

Misso Sotsiaalkeskus pakub eluruumi tagamise teenust (14 kohta), koduteenust ja muid toimetulekut soodustavaid teenuseid. Sotsiaalkeskuse hoone on täielikult amortiseerunud. Olemasolevad tingimused ei ole sobivad asutuse tööks. Teisalt ei täida sotsiaalkeskus hetkel ka oma nime väärilist rolli, vaid on sisuliselt üldhooldekodu.

Rõuge vallal on vajadus täiendavate üldhoolduse teenusekohtade järele, samas on nt Vastseliinas suur hooldekodu.

Sotsiaalkeskuse aastased tulud on 53 000 ja kulud 81 000 eurot. Olulist kulude muutust ümberkorraldus valla jaoks kaasa ei too, valla panus on võimalik suunata nt teenuse sisseostmisse. Kaheksa praeguse kliendi üldhooldusteenuse kulu, juhul kui nad paigutada Vastseliina

Hooldekodusse, oleks 64 000 eurot aastas, sellest 37 tuhat oleks klientide omaosalus ja 27 tuhat valla osalus.

Sotsiaalkeskuse tegevus tuleks lõpetada esimesel võimalusel (2019. aasta jooksul). Arvestades hoone ehitusaastat (1966) ja –kvaliteeti, ei ole selle rekonstrueerimine otstarbekas. Kaaluda tuleks lammutamist ja/või kinnistu (0,6 ha) müüki.

3. Varstu Kooli (alternatiiv Mõniste Kooli) tegevuse lõpetamine, koolide ühendamine

Varstu-Mõniste piirkonna põhikooli eas laste arv nii täna kui tulevikus ei ole piisav kahe kooli pidamiseks piirkonnas. Nii Varstu kui ka Mõniste kool on mõlemad alatäitnud (mõlemas u 60 last), samas kui koolide hooned u 3 000 m² suurusel. Koolide ühendamine võimaldab tagada ühe ka pikemas perspektiivis kestliku (sajakonna õpilasega) lütklassideta 9-klassilise kooli säilimise piirkonnas. Seda eeldusel, et suurem osa piirkonna lastest valib jätkuvalt kodulähedase kooli.

Koolide vahemaa on 10 km ja sõiduaeg u 10 minutit, mis tähendab, et ühe kooli säilitamisega on tagatud mõistlik teenuse kättesaadavus piirkonnas. Kooli tegevuse lõpetamise ettepanek just Varstus tuleneb nii koolihoone paremast perspektiivsest kasutusvõimalusest (Varstu koolihoone saaks kasutada nt üldhooldekoduna) kui ka asjaolust, et Varstu piirkonna õpilased on võrreldes Mõniste piirkonna õpilastega vähem paiksed (vastavalt 91% ja 68% õpib oma kodukoha põhikoolis). Samuti tähendaks Mõniste kooli säilitamine, et vald jätkab teenuse osutamist ka kõige kaugemas punktis.

Varstu Kooli kinnistu (Kooli tn 1) suurus on 2,6 ha. Koolihoone on heas seisukorras ja ruumiplaan võimaldab mõningase ümberehituse elluviimisel kombineerida erinevaid funktsioone – hooldekodu, raamatukogu, sõltuvalt muudest ümberkorraldustest alevikus ka kultuurikeskuse, suurvõrk, perearstikeskuse, lasteaia, valla teenuskeskuse ja noortetoe funktsioonile. Spordisaal on võimalik kohaldada kultuuritegevuse tarbeks multifunktsionaalseks.

2019. aasta eelarves on kooli kulud kokku 430 000 eurot, tulud valdavalt haridustoetuse näol 230 000 eurot. Kooli tegevuse lõpetamisega Varstus vähenevad valla kulud suurusjärgus 120 000-150

000 euro võrra aastas. Kaob vajadus maksta vallaeelarvest õpetajate tööjõukulu ja kaovad dubleerivad ametikohad asutustes. Koolibussiliin piirkondade vahel on olemas ja otseselt kulusid ei lisandu. Kindlasti on vastava otsuse tegemine emotsionaalselt keeruline, mistõttu on vajalik avatud diskussioon kõigi seotud osapooltega.

4. Varstu Kultuurikeskuse tegevuse lõpetamine olemasolevas hoones

Varstu Kultuurikeskuse hoones on lavaga (kino)saal, Varstu Raamatukogu ning köök ja söögisaal, kus käivad söömas Varstu kooli lapsed ja valmib lasteaia toit (on antud rendile eraettevõtjale).

Kultuurikeskuse hoone on ehitatud nõukogude aja lõpu tingimustes. Arvestades rahvaarvu, on see piirkonna jaoks liiga suur ja vajab lähikümneks olulises mahus rekonstrueerimistööd. Hoone ruumiplaan on pigem ebafunktsionaalne ja investeeinguvajadus ebaproportsionaalselt suur.

Tulevikku vaatavalt on soovitatav kaaluda hoonest loobumist ning kultuurikeskuse, raamatukogu ja köögi tegevuse üleviimist Varstu koolihoonesse (peale kooli tegevuse lõpetamist). Nii kaob ära eeldatavalt enam kui miljoni euro investeerimise vajadus ja vähemalt 25 000 eurot kinnisvara majandamiskulusid aastas.

Peale kasutusest välja jäämist on soovitatav hoone lammutada ja 2 ha suurune Kultuuri tn 1 kinnistu müüa. Lasteaias saab hommiku- ja õhtuote teha kohapeal ja lõuna tuua Kuutsi kooli köögist.

5. Rõuge hooldekodu ümberkorraldamine

Rõuge hooldekodu pakub üldhooldusteenust 27-le eakale vallakodanikule. Hooldekodu praegune hoone Rõuge alevikus on selleks ebafunktsionaalne. Seoses eelnevaga ja ka teenusevajaduse kasvuga on vald kaalunud uue hoone ehitamist (koostatud on ehitusprojekt).

Arvestades, et peale ühinemist on valla omandis suures mahus alakasutatud kinnisvara, on võimalik alternatiivina kohandada hooldekodu tarbeks ruumid nt Varstu koolihoones. Ühele korrusele (ca

1 000 m²) oleks võimalik rajada u 60-70 teenuskohta, mis rahuldaks valla omavajaduse ka tulevikus. Sellise suurusega üksus on isemajandamise võimeline. Koolihoone on heas korras, täielik renoveerimine toimus 2006. aastal. Hooldekodu köök võimaldaks katta ka Varstu lasteaia toiduvajaduse kultuurikeskuse asukoha muutuse korral.

Varstu koolihoone kohaldamise (I või II korrus) maksumus jääb eeldatavalt 200 000-400 000 euro vahemikku (sõltuvalt tehnosüsteemide ümberehitamise vajalikkuse mahust), mis on oluliselt soodsam kui uue hoone rajamine. Olemasolev hooldekodu kinnistu Rõuge alevikus Sänna mnt 4 (0,9 ha) on võimalik kohaldada muudeks sotsiaalteenuse pindadeks (sotsiaalkorterid, toetatud elamine vms) või müüa. Sel juhul vajab uusi ruume perearstikeskus.

6. Rogosi mõisa võõrandamine

Rogosi mõisa peahoones asuvad Haanja Kooli Ruusmäe klassid (1.-3.) 9 lapsega ja üks lasteaiaühik 9 lapsega. Kastellis on Ruusmäe Rahvamaja ja Ruusmäe Raamatukogu ruumid ning väike muuseumituba. Osa peahoonest ja osa kastelist on antud üürile osaühingule Lilywhite.

Arvestades mõisa hoonetekompleksi suurust ja investeeringuvajadust (mis ei ole Rõuge vallale jõukohane), on otstarbekas ainulaadse kastellmõisa kiire võõrandamine ja selles valla asutuste tegevuse lõpetamine. Rahvamaja saali vajaduspõhine kasutamine võib olla kokkulepitav, raamatukogu tööd on võimalik korraldada väljasõiduna Haanjast nt noortekoja ruumides.

Lasteaiaühik mahub Haanja koolihoone olemasolevasse lasteaiaosasse ja õpilased kooli olemasolevatesse väikestesse klassidesse.

2019. aasta eelarves on Rogosi mõisas tegutsemisega kaasnevad valla ja asutuste kulud kokku u 180 000 eurot. Ümberkorralduse tulemusel väheneksid kulud u 120 tuhande euro võrra aastas ja kaoks väga suur investeeringuvajadus.

7. Raamatukogude töö ümberkorraldamine

Praeguses olukorras on vallal raamatukogude näol 11 hallatavat asutust, mis ei ole mõistlik. Raamatukogude töökorralduse muutmisel on eelkõige kaks varianti:

- raamatukogude lahtiolekuaegade lühendamine, osade raamatukogude sulgemine;
- asutus Rõuge Vallaraamatukogu moodustamine ja üleminek laenutuspunktidega töökorraldusele.

Raamatukogude lahtiolekuaegade lühendamine ja sulgemise vaates on üldistatult kaks võimalust tabel 36):

- kõikides kohtades v.a. Rõuge vähendatakse koormusi poole võrra – kokkuhoid on u 50 000 eurot aastas;
- viis raamatukogu suletakse, ülejäänud kohtades v.a. Rõuge vähendatakse koormusi poole võrra. Kokkuhoid on ligi 100 000 eurot aastas.

Tabel 36. Raamatukogude lahtiolekuaegade lühendamine ja sulgemise mõju

	Haanja	Krabi	Kuutsi	Luutsniku	Misso	Mõniste	Nursi	Ruusmäe	Rõuge	Varstu	Viitina	Sänna	Kokku
Põhitegevuse kulud	-14 200	-16 680	-16 020	-8 640	-13 480	-16 760	-13 750	-15 910	-18 490	-20 500	-14 760	-1 460	-170 650
Tööjõukulud	-10 280	-11 080	-10 600	-4 400	-9 710	-10 520	-10 240	-9 670	-10 470	-13 170	-10 240	0	-110 380
Majandamiskulud	-3 920	-5 600	-5 420	-4 240	-3 770	-6 240	-3 510	-6 240	-8 020	-7 330	-4 520	-1 460	-60 270
Kinnisvaraskulu	-1 005	-1 305	-1 600	-1 470	-1 230	-1 200	0	-2 380	-100	-1 325	0	0	-11 615
Tööjõukulud	72%	66%	66%	51%	72%	63%	74%	61%	57%	64%	69%	0%	65%
Kinnisvarakulud	7%	8%	10%	17%	9%	7%	0%	15%	1%	6%	0%	0%	7%
Töötajate arv	1,0	1,0	1,0	0,5	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	0,0	10,5
Töötajate muutus	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	0	-9,5
Tööjõukulu muutus	5140	5540	5300	2200	4855	5260	5120	4835	0	6585	5120	0	49 955
Töötajate arvu muutus	-1	-0,5	-0,5	-1	-0,5	-0,5	-1	-1	-0,5	-1	-1	0	-9,5
Kulude muutus	0	16680	8010	8640	6740	8380	13750	15910	0	10250	14760	1460	104 580

Asutus Rõuge Vallaraamatukogu moodustamine võiks toimuda järgnevatel eeldustel:

- Rõuge raamatukogu laenutuspunktid Nursi ja Viitina külakeskustes 1,5-2 töötajat, sh juhataja;
- Varstu-Kuutsi raamatukogu 1,5-2 töötajat - laenutuspunktid Mõnistes (ja Krabil);
- Haanja raamatukogu, laenutuspunktid Ruusmäel (ja Luutsnikul) - 1 töötaja;
- Misso laenutuspunkt – toiminguid viib läbi teenuskeskuse perenaine.

Kulude kokkuhoid aastas (arvestades lisanduvaid transpordi jms kulusid) on u 70 000 eurot.

8. Kultuuritegevuse ümberkorraldamine

Valla kultuuritegevust on nii sisuliselt kui ka majanduslikult otstarbekas korraldada ühes asutuses, nt nimega Rõuge Valla Kultuurikeskus (tabel 37).

Tabel 37. Kultuuritegevuse kulude muutus asutus Rõuge Valla Kultuurikeskus moodustamisel

	Haanja Rahvamaja	Misso Rahvamaja	Mõniste Rahvamaja	Ruusmäe Rahvamaja	Rõuge Rahvamaja	Varstu Kultuurikeskus	Kokku
Põhitegevuse tulud	3 000	2 300	3 800	3 000	4 400	4 500	21 000
Põhitegevuse kulud	-42 430	-52 150	-69 160	-18 190	-61 120	-85 320	-328 370
Tulude osakaal	7%	4%	5%	16%	7%	5%	6%
Tööjõukulud	-27 150	-25 920	-36 150	-7 350	-35 730	-41 220	-173 520
Majandamiskulud	-15 280	-26 230	-33 010	-10 840	-25 390	-44 100	-154 850
Kinnisvara majandamiskulu	-4 470	-6 980	-16 800	-5 070	-7 740	-22 750	-63 810
Tööjõukulude osakaal	64%	50%	52%	40%	58%	48%	53%
Kinnisvarakulude osakaal	11%	13%	24%	28%	13%	27%	19%
Juhataja	1	1	1		1	1	5
Kunstiline juht			1		0,75	1	2,75
Majahoidja/koristaja	1	1	1	0,5	1	1	5,5
Kokku	2,0	2,0	3,00	0,5	2,75	3,0	13,25
Juhataja	939	755	817		880	795	
Kunstiline juht			690		670	730	
Majahoidja/koristaja	540	540	500	540	640	540	
Töökohad optimeerimisel	2	1,5	2	0	3	2	11
Kulud optimeerimisel		6 061	11 079	18 190	-2 689	11 721	44 361

Asutuse struktuuris oleks juht ja kunstiline juht (koordineerimistegevus ja kultuuritöö korraldamine Rõuge piirkonnas), kolm piirkondlikku kultuurikorraldajat Haanjas, Mõnistes ja Varstus ning koristajad hoonetes.

Ümberkorraldusega kaasneks töökohtade arvu vähenemine 2,25 võrra ja tegevuse lõpetamine Ruusmäel. Kokkuhoid oleks u 40 000 eurot aastas.

9. Lasteaedade töökorralduse muutmine

Misso, Varstu ja Mõniste lasteaedades on kõigis väikesed ca 10 lapsega rühmad. Mõniste lasteaia näitel on Varstus ja Haanjas (eriti kahe rühma koondumisel Haanjasse) võimalik tööd korraldada optimaalsemalt, samuti ei ole Missos sellise laste arvu juures vaja kolme täistöökohta. Alatäitunud rühmades koosseisu vähendamine sarnaselt Mõniste lasteaia võimaldaks vähendada kuni 4 töökohta rahalise kogumõjuga u 60 000 eurot aastas (tabel 38).

Tabel 38. Töökohtade koosseis ja tööjõukulud lasteaedades

	Haanja Lasteaed	Misso Lasteaed	Mõniste Lasteaed	Rõuge Lasteaed	Varstu Lasteaed
Laste arv	27	10	21	84	21
Rühmade arv	2	1	2	5	2
Õpetaja	4	2	2,2	11,15	2,5
Õpetaja abi	1,55	1	2	5	4
Lapsi rühmas	13,5	10	10,5	16,8	10,5
Õpetajaid rühmas	2,78	3,00	2,10	3,23	3,25
Õpetajaid lapse kohta	4,9	3,3	5,0	5,2	3,2
Palgakulu aastas	86 811	45 599	59 263	246 038	84 976
Palgakulu lapse kohta	3 215	4 560	2 822	2 929	4 046
Õpetaja koha tööjõukulu aastas	18 063	18 464	18 063	18 063	18 063
Õpetaja abi koha tööjõukulu aastas	9 393	8 670	9 762	8 927	9 955

Täiendavat kokkukoidu võimaldaks töösüsteemi 1 õpetaja ja 2 abiõpetajat ühes rühmas rakendamine Rõuge lasteaia - tööõukulu kokkukoid oleks u 9 000 eurot rühma kohta ehk kuni 45 000 eurot aastas.

10. Ümberkorraldused vallavalitsuse struktuuris

Rõuge vallavalitsuse kui ametiasutuste struktuuris on 55 ameti- ja töökohta, mis võrreldes nt sama rahvaarvu ja pindalaga Alutaguse vallaga on kaks korda enam. Valla juhtimise ja teenuste arendamise seisukohalt ebavajalikud tegevused on otstarbekas delegeerida ja töökohad üle viia. Kinnisvara majandamise, transpordi korraldamise, kalmistute hooldamise jms seotud töökohad saab viia valla kommunaalettevõtte koosseisu. Sotsiaalhoolekandeteenustega seotud töökohad hoolekandetasutus(te)se.

Teenuskeskuste säilitamine juba olemasoleval kujul endistes vallamajades ei ole vajalik. Ainuke kohapeal vajalik ametniku ülesandeid täitev isik neis kõigis on sotsiaaltöötaja, kelle tegevuseks on vajalik ainult üks vastuvõturuum. Kaaluda võib ka vähemalt ühe kaugtöö koha olemasolu igas piirkonnas (haldusspetsialistid, raamatupidajad, väljasõidul ametnikud). Samas pole eraldi teenuskeskuste hoonete olemasolu vajalik – Varstu ja Haanja kinnisvara tuleks võõrandada.

Varstu teenuskeskuse hoones (233 m²) on 2 töökohta, hoones tegutseb ka Rõuge ANK noortetuba (alternatiivse noortetoe ruumid paiknevad Varstu koolihoones). Vallavalitsuse ametnikele (kuni 2 töökohta) on võimalik luua ruumid kas lasteaia hoones (perearsti ruumides) või koolihoones.

Noortetoale on alternatiiv koolihoones juba täna olemas. Kinnistu Järve tn 1 (0,23 ha), mis asub vahetult Varstu järve kaldal, võimalus on see müüa. Kokkuvõtte majandamis- ja tööjõukuludelt oleks u 20 000 eurot aastas.

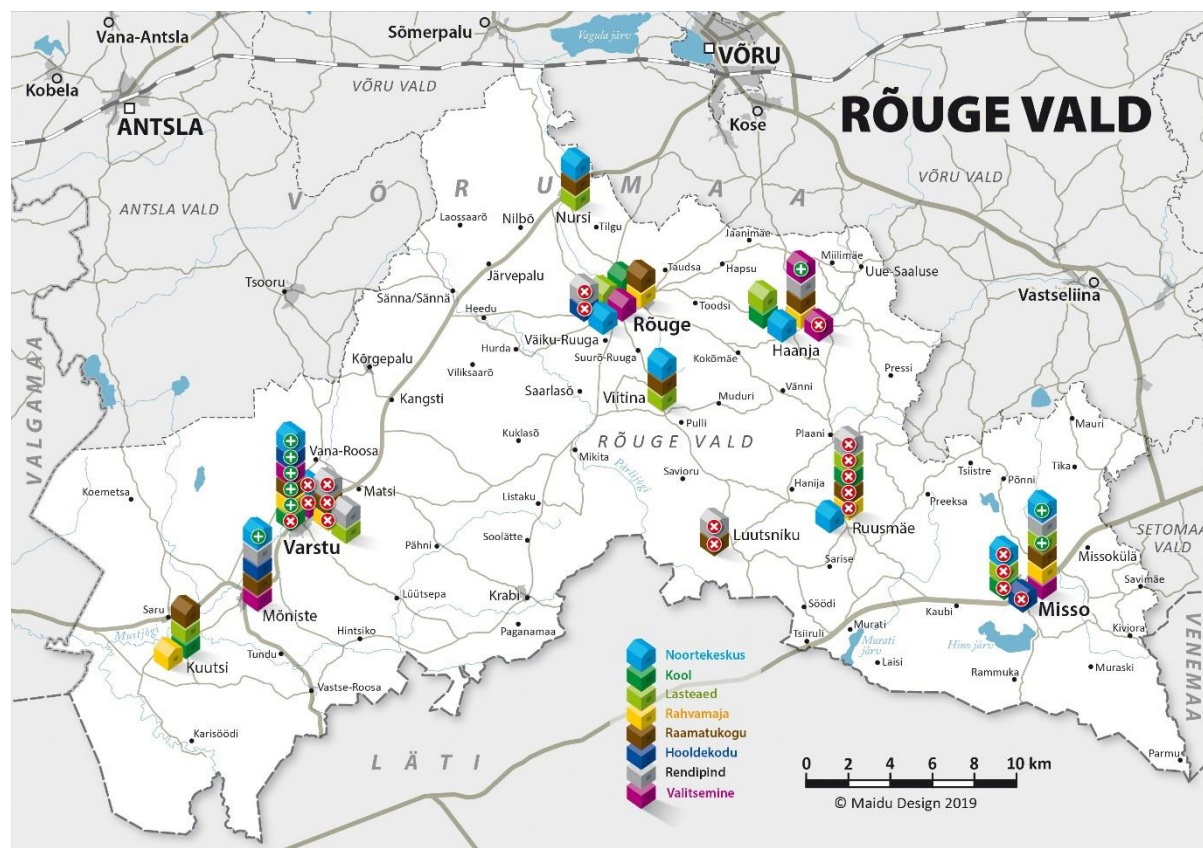
Haanja teenuskeskus on osa kortermajast, teenuskeskuses on pinda 246 m². töötajate koosseisus on 4 kohta (sh 1 sotsiaalhooldustöötaja). Tööruumideks on võimalik kohandada vaba pind Haanja Rahvamaja põhjaosas I ja II korrusel. Kokkuvõtte majandamis- ja tööjõukuludelt on u 20 000 eurot aastas. Teenuskeskuste ruumid Mõnistes ja Missos on juba niikuinii teiste funktsioonidega jagatud hoonetes.

11. Muud ettepanekud (mille realiseerimine ei ole kaasatud ptk 5.3 tasuvusarvestusse):

- **Mõniste kooli ja rahvamaja kütteliigi vahetamine.** Hetkel on mõlemad hooned õlikütel. Peale kooli vana osa soojustamist on kompleksile uue katlamaja ehitamisel (puutpellet vms) võimalik saavutada kokkuvõtte eeldatavalt vähemalt kolmandik energiakuludest ehk vähemalt 15 000 eurot aastas. Arvestades investeringu maksimaalseks maksumuseks u 60 000 eurot, on tasuvusaeg neli aastat.
- **Mõniste noortemaja üürimisest loobumine.** Noortemaja kasutusaktiivsus Mõnistes on väike (u 400 külastust aastas). Vallal on heas seisukorras (vaba) pinda teenuskeskuse I korrusel, kuhu on võimalik sisustada noortetuba. Kokkuvõtte rendi- ja majandamiskuludelt on u 4 000 eurot aastas.
- **Viitina mõisakeskuse võõrandamine.** Viitina külakeskuse hoone on amortiseerunud ja vajab lähikümnendil suures mahus investeringuid. Vähemalt pool hoone pinda on sisukalt kasutamata. Vahemaa Rõugega on väike - lasteaiakohtade nõudluse vähenemisel ja ühe rühma sulgemise võimaluse tekkimisel Rõuge piirkonnas on soovitatav kaaluda hoone müüki. Olukorra tekkimisel vajab lahendamist raamatulaenutuspunkti ja noortetoa tulevik/asukoht.
- **Ruusmäe noortekeskuse hoone multifunktsionaalne kasutus.** Rogosi mõisa võõrandamise järel on otstarbekas noortetuba võtta kasutusele enam kogu kogukonnale suunatud külakeskusena (sh raamatukogu laenutuspunkt).
- **Haanja noortekeskuse hoone võõrandamine.** Haanja noortekeskuse hoone kasutus on tagasihoidlik (u 250 külastust aastas). Noortekeskuse jaoks on võimalik kohandada ruume koolihoone keldrikorrusel või rahvamaja põhjatiivas. Kokkuvõtte on u 7 000 eurot aastas, tekib tulu kinnistu müügist.
- **Ümberkorraldused volikogus.** Kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seaduse järgi on enam kui 5 000 elanikuga omavalitsuse volikogu liikmete arv vähemalt 17 liiget. Rõuge vallas on volikogu 27 kohaline. Volikogus on 9 komisjoni 100 liikmega. Volikogu tööjõukulud aastas on 71 000 eurot. Volikogu koosseisu vähendamine mõistliku suuruseni ning komisjonide ja nende liikmete arvu vähendamine poole võrra 2021. aastast võimaldaks kokkuvõtte kuni 30 000 eurot aastas ja vähendab oluliselt halduskoormust.
- **Hoolekande kompetentsikeskuse loomine.** Rõugest hooldekodu Varstusse kolimisel moodustada Varstu ja Mõniste asutuste baasil üks valla hoolekandetasutus, kuhu koondatakse ja arendatakse välja kogu omavalitsuse osutatavate sotsiaal- ja hoolekandeteenuste (v.a. ametnikutasandi ülesanded) osutamiseks vajalikud kompetentsid ja võimekus.
- Kokkuvõtte välja toodud ettepanekute elluviimisest oleks ligi 60 000 eurot aastas, tulu kinnistute müügist (vähemalt 200-300 tuhat eurot) ja kaduv vajadus enam kui 1 miljoni investeerimiseks.

5.3. Ümberkorralduste tegevuskava ja mõjud

Ümberkorralduste mõjul väheneks valla kasutuses olevate kinnisvaraobjektide arv 25lt 17ni. Kasutusse jäävate hoonete paiknemine ja nendes pakutavad teenused on välja toodud joonisel 16.

Joonis 16. Valla teenuste osutamiseks kasutatav kinnisvara peale optimeerimist

Ümberkorralduste elluviimisel on võimalik valla hallatavate asutuste arvu oluline vähendamine – kui hetkel on neid 27 siis tulevikus 10. See lihtsustab oluliselt vallavalitsuse koormust majandusarvestuses ning sisutegevuste planeerimises ja jõustamises. Muudatustega luuakse eeldused juhtimiskvaliteedi tõstmiseks, mis omakorda aitaks tagada tegevusvaldkondade koordineeritud ja territoriaalselt ühtlustatud arengut.

Vallavalitsus on andnud oma hinnangu muudatusprojektide eeldatavate elluviimise ajale. Tabelis 39 on esitatud rahalise mõju hinnang valla eelarvele võrrelduna 2019. aasta eelarvega. Eeldus on, et ümberkorraldused viiakse ellu kavandatud aasta lõpuks.

Kõikide projektide elluviimisel jääb aastani 2023 kumulatiivselt sellise ajakavaga saavutamata kokkuhoid mahuks u 900 tuhat eurot ja saavutatakse kokkuhoid 700 tuhat eurot. Alates 2023. aastast on vallaeelarve kulud igal aastal võrreldes 2019. aastaga reaalhindades ligi 550 tuhande euro võrra väiksemad. Iga projekti varajasem realiseerimine suurendab kokkuhoidu ja edasilükkamine suurendab saavutamata kokkuhoidu vastava projekti mahuks.

Tabel 39. Tegevuskava mõju vallaelarvele – tegevuskulude kokkuhoid ja saamata jäänud kokkuhoid

	Eeldatav aeg	Kokkuhoid	2020	2021	2022	Kumulatiivne mõju 2020-2022
Misso Kooli tegevuse lõpetamine	2020	40 000	40 000			40 000
Misso Sotsiaalkeskuse tegevuse lõpetamine	2019	0				0
Varstu Kooli tegevuse lõpetamine	2022	150 000	150 000	150 000	150 000	450 000
Varstu Kultuurikeskuse hoone kasutusest välja	2022	25 000	25 000	25 000	25 000	75 000
Rõuge hooldekodu ümberkorraldamine	2022	0				0
Rogosi mõisa võõrandamine	2020	120 000	120 000			120 000
Raamatukogude tegevuse ümberkorraldamine	2020	70 000	70 000			70 000
Kultuuritegevuse ümberkorraldamine	2021	40 000	40 000	40 000		80 000
Lasteaedade töökorralduse muutmine	2020	60 000	60 000			60 000
Haanja ja Varstu teenuskeskuse võõrandamine	2020	40 000	40 000			40 000
Saavutamata kokkuhoid		545 000	545 000	215 000	175 000	935 000
Kokkuhoid optimeerimisest		60 000	0	330 000	370 000	700 000

Kulude kokkuhoiust u 100 tuhat eurot moodustavad kinnisvara majandamiskulud, ülejäänud tööjõukulud ja muud majandamiskulud. Asutuste kasutuses olevate hoonete pind väheneb 25% võrra u 19 000 ruutmeetrit (tabel 40).

Tabel 40. Kinnisvara majandamiskulud ja pind asutuse kasutuses enne ja peale optimeerimist

	Kinnisvara majandamiskulu	Hoonete pind asutuste kasutuses (m²)
Enne optimeerimist	-411 560	25 136
Peale optimeerimist	-301 207	18 796
Muutus	-27%	-25%

Veelgi olulisem ja suurema mõjuga on muutus järgneva kümnendi vajalike investeeringute mahus, mis väheneb enam kui poole ehk hinnanguliselt 7 miljoni euro võrra (tabel 41).

Tabel 41. Investeeringuvajadus enne ja peale optimeerimist piirkondades

	Investeeringuvajadus 2019+	Kokkuhoid	Lisanduv	Optimeerimise järgne
Rõuge	4 287 010	500 800		3 786 210
Haanja	4 237 515	3 871 200		366 315
Misso	2 033 750	1 165 650		868 100
Varstu	1 547 160	1 458 560	500 000	588 600
Mõniste	422 070	0		422 070
Kokku	12 527 505	6 996 210	500 000	6 031 295

Kasutusest välja jääva kinnisvara võõrandamisest on hinnanguliselt võimalik saada tulu u 1,5 miljonit eurot (tabel 42) ehk optimeerimise elluviimise järgne investeeringuvajadus omavahenditest on u 4,5 miljonit eurot.

Tabel 42. Hinnangulised tulud kinnistute võõrandamisest

	Hoone kogupind (m²)	Kinnistu suurus (ha)	Hinnanguline müügitulu
Haanja teenuskeskus	246		60 000
Misso Kool	1 379	1,5	250 000
Misso Sotsiaalkeskus	777	0,6	0
Rogosi mõis	2 499	30,8	800 000
Rõuge Hooldekodu	1 252	0,9	250 000
Varstu Kultuurikeskus	1 590	2	0
Varstu teenuskeskus	233	0,23	100 000
Kokku	7 976	36,0	1 460 000

Ümberkorralduste elluviimisel on Rõuge vallal võimalik oluliselt oma eelarvepositsiooni parandada ja saavutada arvestatav investeerimisevõimekus. Kahtlemata on mitmete väljatoodud projektide elluviimine tehniliselt ja emotsionaalselt keeruline (eriti koolide sulgemine), kuid teenuste sisuliseks parendamiseks võimaluste loomise ja omavalitsuse kestliku arengu seisukohalt paratamatult vajalik.

Seejuures juhivad koostajad tähelepanu, et analüüsis ei ole tehtud ettepanekuid töö sisulise korralduse kohta valdkondades. Ettepanekud puudutavad eelkõige pinnakasutuse ja tööjõuga seotud optimeerimisvõimalusi kulude kokkuhoiu eesmärgil või teenuste osutamise mahu vastavusse viimist tarbijaskonnaga. Väljatoodud soovitude ellu rakendamine võib sõltuvalt projektist eeldada täiendavat analüüsi ja kavandamist.

LISAD

Lisa 1. Vanuserühm 0-18 piirkondades

Lisa 2. Rahvastiku vanusstruktuur piirkondades

